

MUDr. Rozália Barátová
OBČANIA PRAŠÍC A II. SVETOVÁ VOJNA
 1939 – 1945

Kresba npor. Jozef Majkut.

Hroby veľkých mŕtvych národa

S pietou, v tichom zadumaní často v roku zastavujeme sa na posvätných miestach mestských i dedinských cintorínov. Uctievame tak nielen pamiatku svojich drahých a známych, ale aj pamiatku tých mnohých, čo celý svoj život zasvätili národu a vedeli preň obetovať všetko, svoj čas, svoje schopnosti, svoje pohodlie, prípadne i rozličné finančné výhody, len preto, aby národ žil, aby udržal sa v ňom ten na večné časy nesmrteľný duch slovenský, ktorý bol takým nácny

Krv do neba v

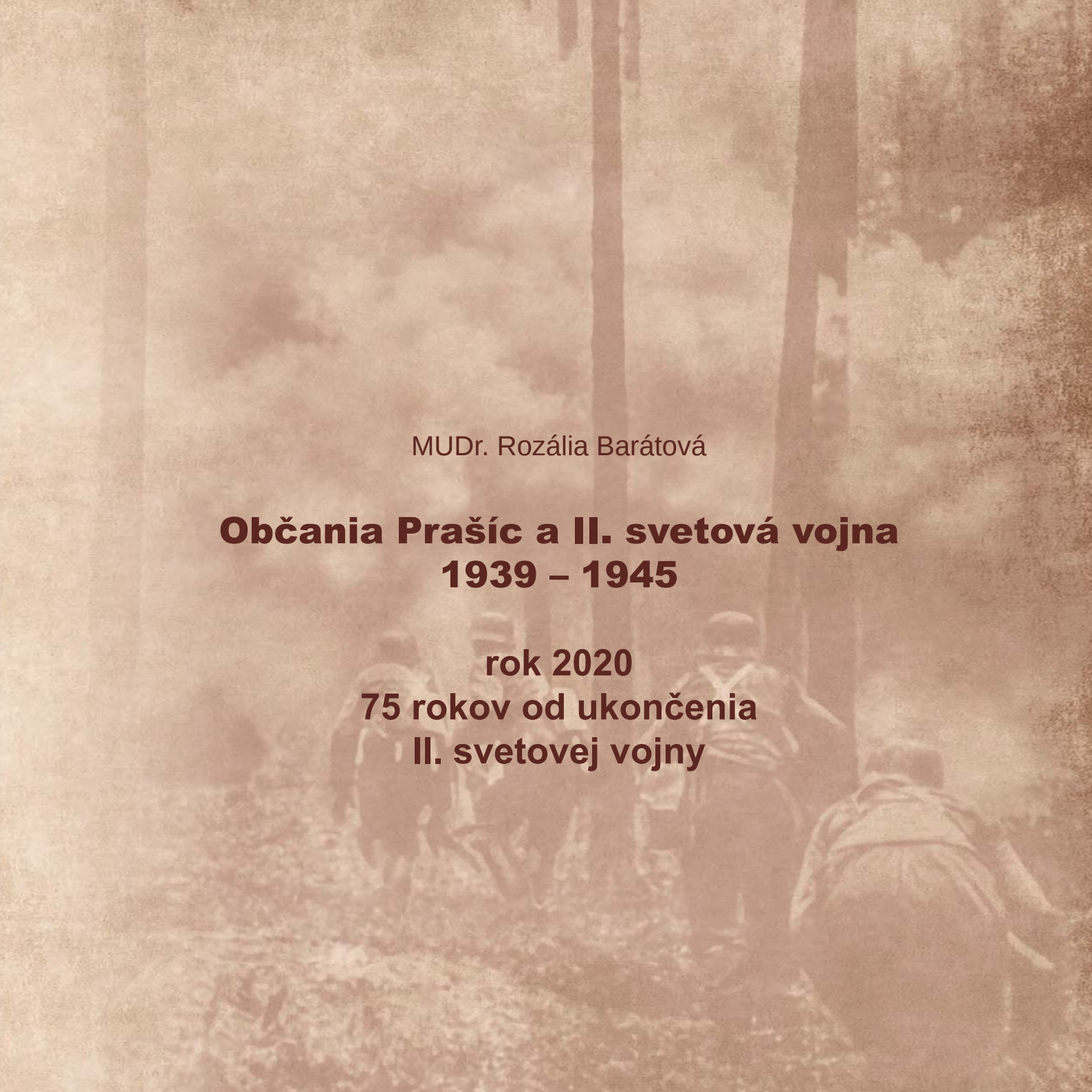
Často je lepšie ticho vzletne oslavovať. Nemôžeme v póze komentátora vysloviť všetky nerozsypané na p... nezneuctia namiesto uc...

Dnes spomíname obe... mentujeme križe a pon... národa, padlých na boj... jeme nebohých, že nezom... že krv, ktorú tak oddan... transfúziou prenáša do... aby večne žil. Ustijujeme... zabíjania, z tej neslý... nešťastia, bolesti a zmár... láska, život a šťastie.

Boli prostí, poväčšim... ti mŕtvi, čo si ich pripo... mnohých poznávame až... čítame na križikoch a... Išli poslušne, lebo tak... zo rozkazom inštinkti... vôľu, ktorá bola vôľou... veľkej rodiny, do ktorej... rá bolo treba ratovať.

Sú veľkí ti mŕtvi, dro... a v očiach národa väč... živi, ktorí za okolností... sích nepomerne mene... národ, i keď jeho rozk... všetkých.

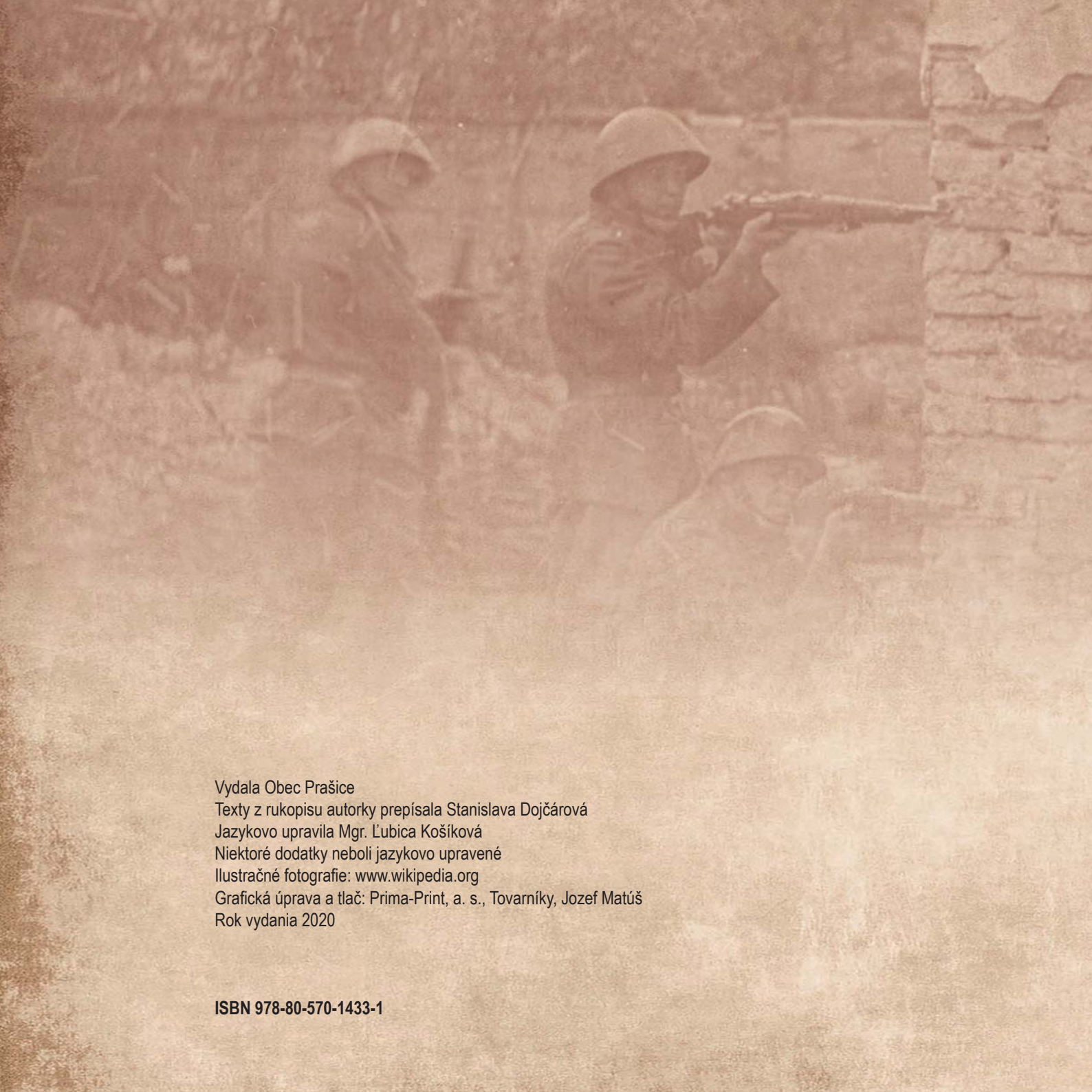
Preto ak dnes hovor... vojny, nepokladajme ty... obetné baránky, ktoré v... sne my, jednotlivci, ma... sa mať, ale aby žil náro... rode každý ako Slová... našu národnú existenc... ma byť všetkým najvy... leba jedine ona dáva... možnosť človeka dôstoj... nielen za národ zomrel... zomreli za všetuľské l... krajšieho, lepšieho živ... vččenstva, lebo víťazst...

The background of the entire page is a sepia-toned historical photograph. It depicts a group of soldiers in a forest, likely during World War II. The soldiers are wearing helmets and carrying gear, and they appear to be moving through the trees. The image is somewhat faded and has a grainy texture, characteristic of old war photography.

MUDr. Rozália Barátová

**Občania Prašíc a II. svetová vojna
1939 – 1945**

**rok 2020
75 rokov od ukončenia
II. svetovej vojny**

Vydala Obec Prašice
Texty z rukopisu autorky prepísala Stanislava Dojčárová
Jazykovo upravila Mgr. Ľubica Košíková
Niektoré dodatky neboli jazykovo upravené
Ilustračné fotografie: www.wikipedia.org
Grafická úprava a tlač: Prima-Print, a. s., Tovarníky, Jozef Matúš
Rok vydania 2020

ISBN 978-80-570-1433-1

*K*to sa nepoučí z histórie, bude si ju vraj musieť zopakovať. Po I. svetovej vojne si asi nikto ani v najhoršom sne nepredstavoval, že o dvadsaťjeden rokov sa hrôzy vojny nielen zopakujú, ale mnohokrát znásobia.

Svet je stále dokonalejší, objavujeme neznáme, vytvárame nevidané technické zázraky, liečime donedávna neliečiteľné choroby, pristávame na iných planétach. Mohlo by sa zdať, že aj človek sa zdokonaľuje, že je stále lepší, múdrejší, speje k ideálu. Ale je to naozaj tak? Vyvíja sa ľudstvo dobrým, pozitívnym smerom? Alebo v nás vedecké a technické úspechy zabíjajú všetko dobré a ľudské?

Už trištvrte storočia žije naša krajina v mieri. Málo ľudí z našej obce sa na vojnu pamätá, ale vo viacerých rodinách si uchovávajú spomienky a pamiatku na svojich drahých, ktorých život pretrhla II. svetová vojna. S bolesťou v srdci si rodičia a príbuzní odkladajú fotografie, listy a veci po tých, ktorí išli brániť vlasť pred nepriateľom a viac sa nevrátili. Vďaka MUDr. Rozálii Barátovej sa s ich osudmi môžeme zoznámiť, ale aj zamyslieť sa nad tým, prečo ľudstvo niečo také strašné dopustilo.

Myslíme vždy na to, že osud krajiny závisí od všetkých jej obyvateľov. Vlasť treba chrániť a rozvíjať, nie uvrhnúť do nebezpečenstva, aby sme v budúcnosti nemuseli spomínať na tých, ktorí za jej slobodu položili životy.

Erika Nemešová
starostka obce Prašice

Prašice

Obec Prašice sa nachádza v malebnom podhorskom údolí Považského Inovca a Nitrianskej pahorkatiny. Stredom obce preteká potok Železnica, ktorý pramení vo vrchoch Považského Inovca na južných svahoch Panskej Javoriny. Na Mreži sa vlieva do Chociny (Chotiny).

K obci patria osady: Okšov Mlyn (ulica Okšovská), Nový Svet (ulica Novosvetská) a Duchonka (ulica Pri majeri).

Susedí s obcami Tvrdomestice, Nemečky, Podhradie, Závada, Velušovce a Jacovce. Okresným mestom sú Topoľčany. Krajské mesto je Nitra.

Vznik Slovenského štátu

Slovenská republika 1939 – 1945 (zdroje – internet).

Slovenský štát vznikol pred druhou svetovou vojnou 14. marca 1939 na troskách Československej republiky. Slovensko zostalo bez území zabraných na juhu Maďarskom, bez častí Oravy a Spiša zabraných Poľskom. (Česká časť bývalého Československa sa stala súčasťou Nemecka ako protektorát Čechy a Morava). Štátotvorná strana bola Hlinkova slovenská ľudová strana. Rozloha Slovenského štátu bola 38 055 km². Po oslobodení 8. mája 1945 sa Slovensko stalo súčasťou obnoveného Československa.

Osudy niektorých občanov Prašíc a tých, ktorí k Prašiciam mali nejaký vzťah v období II. svetovej vojny 1939 – 1945

Mojím cieľom bolo odhaliť, kto boli ľudia, čo sa skrývajú pod menami na pomníkoch padlým:

- z prvej a druhej svetovej vojny v Prašiciach (1949)
- z druhej svetovej vojny na Duchonke - Páleniciach (1969)
- z druhej svetovej vojny na Bielej Bukovine.

Aspoň menami zachytiť aj obeť vojny, ktoré k Prašiciam mali nejaký vzťah a ktorých mená nie sú napísané na pomníkoch.

Na občanov z I. svetovej vojny si už veľmi málo žijúcich spomína a málo sa dá o nich zistiť (pozri publikáciu na webovej stránke obce – výročia z roku 2018).

Na padlých v II. svetovej vojne si ešte mnohí občania pamätajú buď osobne, alebo z rozprávania rodičov. Časť ich výpovedí som dala do tejto publikácie.

Z rôznych písomných prameňov som sa snažila zozbierať správy o udalostiach z obdobia II. svetovej vojny, ktoré sa odohrali v Prašiciach a okolí.

Pridala som pamätník na Kulhání, tzv. Biely kríž, venovaný vojakom raneným v rokoch 1914 až 1915, a dve fotografie vojakov z I. svetovej vojny.

Prašické pomníky

V roku 1928, 10 rokov od skončenia I. svetovej vojny (1914 – 1918), bol postavený pomník padlým v Prašiciach v parku v strede dediny pri hlavnej ceste, kde je teraz tržnica. Volali ho Corgoň, lebo bol veľký.

- Fotografia s dvomi zábermi je zo školskej kroniky (rok 1928), autor Jozef Baričák, učiteľ – organista.

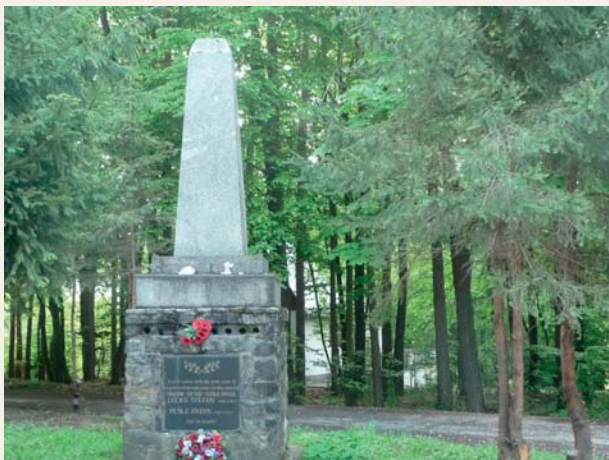
Slávnosť pri odhalení jult. pomníka 1928.

- Detail súsošia pomníka padlým v Prašiciach z roku 1949 od neznámeho autora. Pán Ježiš podopiera raneného vojaka. Fotografia je z roku 2018.

- Fotografia z roku 1967 od Jarmily Smutnej. V pozadí svadobného sprievodu Márie Smutnej je pomník padlým z r. 1949 a časť prašického kostola. Vedľa kostola vpravo najvyšší strom je lipa z roku 1824.

■ Fotografia z 1. mája 2019.

Pomník padlým v II. svetovej vojne na Duchonke v Páleniciach z roku 1969.

Na tomto mieste v pondelok 12. 3. 1945 vybuchla mína, ktorá zabila Štefana Laciku a Antona Pešlu. Mína vážne zranila aj Jána Helbicha, vyliečil sa s trvalými následkami. Ďalší zranený, Viktor Pešlo, sa vyliečil bez trvalých následkov.

Pavel Tomka padol na Podhradí 23. 2. 1945 a Viktora (Antona) Minárika zastrelili Nemci na Novej Lehote 24. 2. 1945.

II. svetová vojna v skratke

Ešte sa nezhojili rany po I. svetovej vojne a znovu sa začal vojnový konflikt, ktorý sa rozšíril na celý svet.

Niektoré zdroje uvádzajú začiatok druhej svetovej vojny v roku 1931, keď Japonci vtrhli do Mandžuska.

Iné zdroje, že vojna sa začala na ázijskom kontinente 7. júla 1937 japonskou inváziou do Číny.

Ďalšie zdroje: v Európe sa začala vojna 1. 9. 1939. Vojnu rozpúťali Nemecko, Taliansko a Japonsko. Bojovalo sa na všetkých kontinentoch. Možno ju rozdeliť na päť období.

1. Od 1. septembra 1939 do 21. júna 1941:
vojna sa začala útokom na Poľsko a pokračovala na Sovietsky zväz.

2. Od 22. júna 1941 po koniec roka 1942:
Nemecko dosahovalo len vojenské úspechy.

3. Od 3. januára 1943 po leto 1944:
obrat vo vojne

bitka pri Stalingrade
oslobodenie Leningradu.

4. Od leta 1944 po 8. máj 1945:
definitívne vytlačenie Nemcov za hranice Ruska,
oslobodenie východnej Európy.
Kapitulácia Nemecka a koniec vojny v Európe.
Do tohto obdobia spadá aj Slovenské národné
povstanie, ktoré sa začalo 29. augusta 1944. Centrom
povstania bola Banská Bystrica. Nemecké jednotky

povstaleckú armádu porazili 28. októbra 1944. Časť povstaleckých jednotiek prešla na partizánsky spôsob boja. Partizáni pokračovali v boji proti nacistom až do oslobodenia krajiny sovietskymi, rumunskými a československými vojskami na jar 1945.

5. Od 9. mája 1945 po 2. september 1945: vojna sa skončila kapituláciou Japonska (po zhodení atómových bômb Američanmi na Hirošimu a Nagasaki v auguste 1945).

Zdroje – články z internetu / Konflikt = zrážka, spor / Invázia = vojenské napadnutie

Informácie o padlých a fotografie poskytl:

Zlatica Arztová, rod. Šimonová

František Boháčik

Helena Boriková, rod. Pešlová

Oľga Cifrová, rod. Palušová

Stanislava Dojčárová, rod. Peschlová

Drahoslava Dolinková, rod. Hrutková

Anna Greždová, rod. Pokusová

Helena Greždová, Mgr., archív Topoľčany

Valéria Hrutková, rod. Laciková

Oľga Hubinská, rod. Novotná

Adriána Kišacová, rod. Laciková

Otília Kobidová, rod. Kišacová

Silvia Labudová

Paulína Laciková, rod. Okšová

Jolana Macková, rod. Laciková

Lýdia Marková, rod. Bartová, Mgr.

Jolana Martinčeková, rod. Halová

Lucia Michalíková, Mgr., archív Topoľčany

Ernest Minárik

Ján Okša

Štefan Okša

Oľga Ondrušková, rod. Stredňanská

Jozef Paluš zo Slnecnej ulice

Ida Palušová, rod. Pokusová

Ludmila Palušová, rod. Tomková

František Peter

Filip Petruš

Jarmila Smutná

Janka Sviteková, rod. Mráziková

Karin Šimková, rod. Nemešová, Mgr.

Imrich Šimon

František Šípoš

Alena Števková, rod. Kišacová

Oľga Urminská, rod. Lehocká

Helena Veselá

Obete 2. svetovej vojny 1939 – 1945

Zoznam padlých z pomníka v Prašiciach

1.	Biermann Izidor s rodinou	* 1901
2.	Biermann Zigmund s rodinou	* 1891
3.	Fröhlich Maxmilián	* 21.(20.) 3. 1897
4.	Fröhlich Pavel (Arpád) s rodinou	* 3. 10. 1899
5.	Fröhlich Sidónia	* 17. 6. 1894
6.	Lacika Štefan	* 14. 11. 1919
7.	Kišac Jozef	* 30. 4. 1919
8.	Minárik Viktor (Anton)	* 9. 6. 1925
9.	Okša Viktor	* 31. 5. 1921
10.	Pešlo Anton	* 25. 2. 1924
11.	Pollák Ignác s rodinou	* 20. 8. 1896
12.	Pollák Pavel	* 9. (3.) 1. 1900
13.	Schwarz Viliam a sestry	
14.	Tomka Ján	* 16. 11. 1918
15.	Tomka Pavel	* 2. 9. 1921

1. Biermann Izidor s rodinou

- **Izidor Biermann**, narodený v roku 1901, bydlisko Prašice, obchodník.
Manželka Regina Ente. Rodičia Karol Biermann a Janka Kohnová.
V deň úmrtia 1. 4. 1944 43-ročný.
Vyhlásený za mŕtveho uznesením Okresného súdu v Topoľčanoch zo dňa 18. 4. 1948.
- **Regina Biermannová**, rodená Ente, narodená v roku 1895, bydlisko Prašice.
Manžel Izidor Biermann. Rodičia neudaní.
V deň úmrtia 1. 4. 1944 49-ročná.
Vyhlásená za mŕtvu uznesením Okresného súdu v Topoľčanoch zo dňa 18. 4. 1948.
- **Sidónia Biermannová**, narodená v roku 1901, bydlisko Prašice.
Rodičia Karol Biermann a Janka Kohnová.
V deň úmrtia 1. 4. 1944 43-ročná.
Vyhlásená za mŕtvu uznesením Okresného súdu v Topoľčanoch zo dňa 18. 4. 1948.
Podľa vyjadrenia susedy Biermannovcov, ktorá mala vtedy okolo 11 – 12 rokov, Sidónia – Sida, ako ju familiárne volali – odišla v období II. svetovej vojny do Palestíny. V matrike je zaznačené, že bola vyhlásená za mŕtvu.
- **Janka Biermannová**, rod. Kohnová, narodená v roku 1875, bydlisko Prašice.
Manžel Karol Biermann. Rodičia neudaní.
V deň úmrtia 1. 4. 1944 69-ročná.
Vyhlásená za mŕtvu uznesením Okresného súdu v Topoľčanoch zo dňa 18. 4. 1948.
- **Ravaz Biermann**, narodený v roku 1830, bydlisko Prašice 51.
Manželka Františka Steinerová. Otec Móric Biermann.
Zomrel 26. 4. 1926 ako 96-ročný. Úmrtie oznámil Karol Biermann.
- **Karol Biermann**, narodený v roku 1863, bydlisko Prašice 92, obchodník.
Manželka Janka Kohnová. Rodičia nebohý Larin Biermann a nebohá Fana Steinerová.
Zomrel v roku 1932 ako 69-ročný. Úmrtie oznámil Zigmund Biermann

Zo spomienok občanov

Imrich (1925) 5. 3. 2012 povedal:

„Izidor Biermann mal dom a obchod tam, kde býva teraz Ida Kišacová. U neho v podnájme býval zubár Maximilián Obständler (1901), ktorý mal mladú, peknú ženu Kláru, rodenú Bručovú (1915), deti nemali. Zubár mal taký upravený kolovrátok, ktorý používal ako brúsku. Aj mne robil zuby.“

■ Fotografia z 2. 6. 1979. Na pravej strane vidno notársky dom (už tam býval MUDr. Šimčísko), ďalej doprava už na spodnej ceste pokračujú domy Smutných, Adelky Mackovej, Dominika Detka, ktoré už nevidno, a potom bol dom Biermannovcov, ale už v tomto období prestavaný a majitelia boli Kišacovci.

■ Fotografia z roku 2019. Dom s tromi oknami je prestavaný dom Biermannovcov.

2. Biermann Zigmund s rodinou

- **Zigmund Biermann**, narodený v roku 1891, bydlisko Prašice, obchodník.
Manželka Eleonóra Kohnová. Rodičia Karol Biermann a Janka Kohnová.
V deň úmrtia 1. 4. 1944 53-ročný.
Vyhlásený za mŕtveho uznesením Okresného súdu v Topoľčanoch zo dňa 18. 4. 1948.
- **Eleonóra Biermannová**, rodená Kohnová, narodená v roku 1904, bydlisko Prašice.
Manžel Zigmund Biermann. Rodičia Filip Kohn a Hermína Reichfeldová.
V deň úmrtia 1. 4. 1944 40-ročná.
- **Maximilián Biermann**, narodený v roku 1905, bydlisko Žitná, obchodník.
Manželka Etela Sakerová. Rodičia Karol Biermann a Janka Kohnová.
V deň úmrtia 27. 9. 1942 37-ročný.
Vyhlásený za mŕtveho uznesením Okresného súdu v Bánovciach nad Bebravou.

Zo spomienok občanov

Ludmila (1932):

„Biermannovci kúpili dom od hrnčiara. Urobili si z neho aj bývanie, aj obchody. Ako malá som chodila s otcom do obchodu Žigovi (Zigmundovi). K nákupu vždy pribalil nejaký cukrík pre mňa. Bývali sme na druhej strane potoka, cez ktorý sme chodili po lavičke. Žigo tiež chodil po tej lavičke a cez náš dvor, potom krížom cez pole k nejakej rodine.“

Paulína (1930) r. 2018:

„Biermannovci boli dvaja bratia, Ignác a Žigmund. Mali aj ženy, či mali aj deti, neviem. Bývali tam, kde má teraz Ida Kišacová postavený dom. Ich dom bol postavený do vinkľa. Vpredu boli dva malé obchody, ktoré rozdeľovala tenká priečka. V obchode boli regály, pult a malý priestor pre zákazníkov. Keď bolo viac ľudí, stáli aj vonku. Zuza Patršková chodila do obchodov zakurovať do kachlí. Do cesty boli obrátené malé okienko a dvere z jedného obchodu a dvere a malé okienko z druhého obchodu.

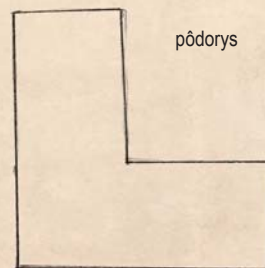
Každý brat mal svoj obchod. Jeden Biermann predával potraviny a rozličný tovar a druhý látky (textil). Raz predávali chlapi, raz ženy. Biermannovci boli starší ľudia. Raz prišiel pred nich voz – rebrinák ťahaný koňmi a zo-

brali ich do toho rebrináka. Vtedy zobrali aj Švorcových (Schwarzových), čo bývali pri cestičke do kostola. Ledva sa pomestili do jedného voza. So sebou mali len kapsičky, všetko ostatné nechali doma. Do mesta ich brali. Viac sa nevrátili. Na Biermannovci bola potom aj pošta.“

pohľad spredu

pôdorys

■ náčrty domu Biermannovcov

3. Fröhlich Maximilián

- **Maximilián Fröhlich**, narodený 21. (20.) marca 1897 v Prašiciach, bydlisko Prašice 35, poľnohospodár. Bol slobodný. Rodičia Jakub Fröhlich a Alžbeta, rodená Buchsbaumová.

V deň úmrtia 30. 9. 1946 49-ročný.
Vyhlásený za mŕtveho uznesením Okresného súdu v Topolčanoch zo dňa 1. 9. 1947.

Spomienky občanov

Podľa výpovedí viacerých ľudí Miša (Maximiliána) zabili Nemci na ceste zo Stokov na Lehotu a spolu s ním zabili aj Paľovu ženu s dvoma deťmi. Lajko bol tiež s nimi, ale on ušiel hlbšie do lesa a nenašli ho. Bolo to koncom novembra 1944.

Maximiliánov otec Jakub Fröhlich mal synov:

1. Júliusa (Ďula), narodeného v roku 1881. Dal mu postaviť dom v strede dediny. Július tam aj býval, aj obchod tam mal. V obchode predávala jeho žena a on chodil vybavovať, čo bolo treba. Aj Cila Tomancová tam predávala, dokiaľ sa nevydala. Július dom predal Deutschovi a odsťahoval sa do Giraltoviec. Býval tam aj Grün. Potom dom kúpil Paulovič;
2. Ľudovíta (Lajka), narodeného 13. mája 1890, bol ženatý;
3. Maximiliána (Miša), narodeného v roku 1897;
4. Pavla (Arpáda), narodeného 3. októbra 1899.

Jeden Fröhlichov syn odišiel aj do Palestíny. Aj vo Veľkých Ripňanoch bol Alexander Fröhlich. Či to bol tiež Jakubov syn, nie je známe, ani či prežil vojnu.

Zo štátnej matriky Obecného úradu Prašice:

Jolana Fröhlichová, rodená Goldbergerová, bydlisko Veľké Ripňany.

Manžel Alexander Fröhlich, rodičia Samuel Goldberger a Johana Deutelbaumová.

V deň úmrtia 30. 3. 1945 42-ročná.

Vyhlásená za mŕtvu uznesením Okresného súdu v Nitre zo dňa 2. 12. 1947.

Všetky Fröhlichove deti mali nejakú školu. Mišo bol zverolekár. Pomáhal aj ostatným dedinčanom, keď im ochorelo nejaké domáce zviera, vždy sa im snažil pomôcť. Chodil s bielešmi na polia. Dost' často býval aj v pálenici. Každý člen Fröhlichovej rodiny pomáhal tam, kde bolo treba.

Podľa dostupných prameňov rod Fröhlich v Prašiciach do 31. 12. 1869 ešte nežil. Asi sa spriatelili v Prašiciach s rodinou Schlesingerovou, ktorá bývala v roku 1869 na mieste, kde bola neskôr pálenica, a tento majetok odkúpi-

li. Kúpili aj dom od Kunky (Kohnovej), ktorá vlastnila krčmu. Podľa Imricha Tomku mal Fröhlich prenajatú pálenicu od roku 1880 od prašických gazdov. Pálenica bola tam, kde neskôr býval Viktor Paluš (Drak).

S tým páleným mali silu. V tom období bez páleného nikto dom nepostavil. Fröhlichovci napríklad obrali slivky „gul'govačky“ a podľa receptu vypálili kvalitnú slivovicu.

Fröhlichovci vypálili a na koňoch rozvážali pálené (po prašicky „páleno“) až do Piešťan v drevených sudoch. Sudy vozili do Piešťan zaplombované, no chlapi, čo ich vozili, vyvrtali odspodu dieru, načapovali si páleného a dieru zapchali dreveným klinom, ani nikto nezbadal.

Raz bol niekto v pálenici kupovať pálené. Dali mu ochutnať. Povedal, že slivovica je zlá, drapľavá. Fröhlich mrkol na pomocníka. Ten do suda pálenky v susednej miestnosti vylial za kýbeľ čistej vody. Nabral zo suda a doniesol. Zasa dal majiteľ kupujúcemu ochutnať. „Táto je dobrá, hladká, lahodná“, usmial sa kupujúci, „z tejto kúpim“.

Mišo to vždy vedel zariadiť, keď prišli financi do pálenice na kontrolu, všetko mali v poriadku. Raz bol v pálenici Paľo. Niečo písal na stoličke a nečakane cez ploty prišli financi. Po kontrole im dali platiť takú pokutu, ktorá ich takmer položila.

- Fotografia z archívu Silvie Labudovej, deti z materskej školy (MŠ) v Prašiciach r. 1963.

Zľava prvý rad Erika Reisenauerová, Anastázia Palušová, Alena Laciková... posledný rad zľava dospelí: Marta Reisenauerová, Mária Laciková... a šiesta Viktória Laciková - pani učiteľka MŠ.

Budovy zľava: časť múru základnej a materskej školy; sčasti zbúraný dom Fröhlichovcov a dom Júliusa Fröhliche (už tam býval Jozef Paulovič).

↓ Fröhlichovec

Dom Júliusa Fröhliche,
ktorý neskôr predal
↓ a odišiel do Gíraltoviec.

- Fotografia z archívu Viktórie Grežďovej, rod. Palušovej

Zľava: Jozef Okša (Pupok), Viktória Palušová, Imrich Grežďo, Viktor Grežďo

Pozadie: dom Michala Grznára (teraz Ivana Beňu)

Celá rodina stojí v oblasti predzáhradky Fröhlichovcov, vľavo vidno pozostatky imelovníka bieleho, ktorý predzáhradku lemoval.

4. Fröhlich Pavel s rodinou

- **Arpád (Pavel) Fröhlich**, narodený 3. 10. 1899 v Prašiciach, bydlisko Prašice 35, poľnohospodár. Manželka Marta Fröhlichová, rodená Löwyová. Rodičia Jakub Fröhlich a Alžbeta Buchsbaumová. V deň úmrtia 30. 9. 1946 47-ročný. Vyhlásený za mŕtveho uznesením Okresného súdu v Topoľčanoch zo dňa 1. 9. 1947.
- **Marta Fröhlichová**, rodená Löwyová, narodená 29. 7. (15. 6.) 1916 v Prešove, bydlisko Prašice 35, domáca. Manžel Arpád Fröhlich. Rodičia Šalamún Löwy a Lujza Steinbergerová. V deň úmrtia 30. 9. 1946 30-ročná. Vyhlásená za mŕtvu uznesením Okresného súdu v Topoľčanoch zo dňa 1. 9. 1947.
- **Viera Elsa Fröhlichová**, narodená 9. 7. 1942 v Prašiciach, bydlisko Prašice 35. Rodičia Arpád Fröhlich a Marta, rodená Löwyová. V deň úmrtia 30. 9. 1946 4-ročná. Vyhlásená za mŕtvu uznesením Okresného súdu v Topoľčanoch zo dňa 1. 9. 1947.
- **Pavel Fröhlich**, narodený v roku 1943, bydlisko Prašice. Rodičia Arpád Fröhlich a Marta, rodená Löwyová. V deň úmrtia 30. 9. 1946 3-ročný. Vyhlásený za mŕtveho uznesením Okresného súdu v Topoľčanoch zo dňa 1. 9. 1947.

Spomienky občanov

Ku dňu 17. júla 1942 bývali v spoločnej domácnosti s Arpádom Fröhlichom aj svokrovci Šalamún Löwy, narodený 6. 2. 1873, bydlisko Prašice 35, a Lujza Löwyová, rodená Steinbergerová, narodená 12. 11. 1878, bydlisko Prašice 35, domáca. Dňa 1. septembra 1942 už v Prašiciach nebývali. Asi 15. septembra 1944 prišli do Prašíc Nemci. Pavel Fröhlich bol v krčme u Baláža, keď sa dozvedel, že idú Nemci, práve šiel ich koč do dvora, vyskočil na stúpadlo (schodík) a odviezol sa domov. Tam ho Nemci chytili a zobrali. Žena s deťmi bola v záhrade. Neskôr sa s nimi schovávala v kukurici na Záhradách. Jedna rodina, ktorá mala viac detí, sa jej snažila pomôcť, ale keď sa začala s deťmi špacírovať po dedine, báli sa, že ich niekto vyžradí. Mišo prišiel preto po nich, zobral ženu s dvomi malými deťmi do hôr. Lenže v Stokoch ich chytili Nemci a všetkých štyroch zabili.

■ Fotografia z archívu Viktórie Palušovej. Zľava Hedviga Máhriková, Viktória Palušová nar. 16. 11. 1942. Stoja na ulici, ktorá viedla cez potôčky do Závady, v pozadí dom Fröhlichovcov.

5. Fröhlich Sidónia

- **Sidónia Fröhlichová**, rodená Rosenzweigová, narodená 17. 6. 1894 v Dolných Lelovciach. Bydlisko Prašice 35, domáca. Manžel Ľudovít Fröhlich, narodený 13. 5. 1890 v Prašiciach, bydlisko Prašice 35, poľnohospodár.

Rodičia Šimon Rosenzweig a Berta, rodená Weimannová.

V deň úmrtia 30. 6. 1945 50-ročná, vyhlásená za mŕtvu uznesením Okresného súdu v Topoľčanoch zo dňa 17. 2. 1948.

Spomienky občanov

Ján Eliáš list r. 1973:

„Asi 15. 9. 1944, keď chytili Nemci Pavla Fröhlicha na dvore, Sidónia utekala dolu humnom a Nemci ju zastrelili.“
Adriána: „Lajkovi, hoci mal slabý zrak, sa podarilo ujsť.“

- Sidóniina matka, vdova Berta Rosenzweigová, narodená 5. 5. 1852, bydlisko Prašice 35, mala manžela Šimona Rosenzweiga a rodičov Mórica Weimanna a Bertu Schlesingerovú, ktorí boli pri jej úmrtí už všetci nebohí. Zomrela prirodzenou smrťou 13. 4. 1943 ako 92-ročná.
- Sidóniin manžel Ľudovít (Lajko) Fröhlich II. svetovú vojnu prežil. V Prašiciach bol veľkostatkárom. Patrila mu celá Kychnerka. Po vojne sa druhýkrát oženil. Zobral si ženu so synom Oskarom. Keď zostarli, majetok predali a šli bývať do Topoľčian. Tam sa často prechádzali po Stummerovej ulici. Keď Lajko zomrel, jeho žena odišla do Palestíny.

Matriky OcÚ v Prašiciach – úmrtia

Obaja rodičia Fröhlichovcov zomreli prirodzenou smrťou a sú pochovaní v Prašiciach.

Berta Fröhlichová, rodená Buchsbaumová, narodená v roku 1864, bydlisko Prašice 20, domáca. Zomrela 20. 10. 1929 65-ročná. Manžel Jakub Fröhlich. Rodičia: nebohý Marko Buchsbaum a nebohá Amália Lysitzerová.

Jakub Fröhlich, narodený v roku 1861, bydlisko Prašice 35, roľník. Zomrel 26. 3. 1941 80-ročný. Manželka: nebohá Berta Buchsbaumová. Rodičia: nebohý Leopold Fröhlich a nebohá Terézia Schlesingerová.

V prašickej matrike úmrtí sú údaje aj o Júliusovi Fröhlichovi a jeho rodine, ktorí sa odsťahovali do Giraltovec.

Július Fröhlich, bydlisko Giraltovec.

V deň úmrtia 31. 12. 1942 v noci o 24. hodine 61-ročný.

Manželka Anna Telčová, otec nebohý Jakub Fröhlich.

Vyhlásený za mŕtveho uznesením Okresného súdu v Giraltovcích zo dňa 16. 2. 1949.

Anna Fröhlichová, rod. Telčová, bydlisko Giraltovec.

V deň úmrtia 31. 12. 1942 v noci o 24. hodine 54-ročná.

Manžel Július Fröhlich. Rodičia Jozef Telč a Dorota Goldschunová.

Vyhlásená za mŕtvu uznesením Okresného súdu v Giraltovcích zo dňa 16. 2. 1949.

Otto Fröhlich, bydlisko Giraltovec.

V deň úmrtia 31. 12. 1942 v noci o 24. hodine 21-ročný.

Rodičia Július Fröhlich a Anna Telčová.

Vyhlásený za mŕtveho uznesením Okresného súdu v Giraltovcích zo dňa 16. 2. 1949.

Magdaléna Fröhlichová, bydlisko Giraltovec.

V deň úmrtia 31. 12. 1942 v noci o 24. hodine 28-ročná.

Rodičia Július Fröhlich a Anna Telčová.

Vyhlásená za mŕtvu uznesením Okresného súdu v Giraltovcích dňa 16. 2. 1949.

Školský rok 1951/52

Žiaci prvého ročníka Základnej školy v Prašiciach s triednou pani učiteľkou Elenou Danišovou (nar. 28. 9. 1911). Fotografie sú zo školskej záhrady, v pozadí dlhý dom Fröhlichovcov (už tam býval len Lajko s druhou manželkou a synom Oskarom).

■ Na fotografii zľava v drepe: Anton Lacika, Jozef Grežďo, Stanislav Lacika, Vojtech Kováčik, Július Paluš. Stojaci zľava: Milan Grežďo, Jozef Grežďo, Milan Grežďo, Anton Martinček, Anton Pešlo.

■ Na fotografii zľava v drepe: Eva Stredánská, Anastázia Palušová, Antónia Naštická, Rozália Boháčiková, Mária Palušová, Mária Grežďová, Mária Kišacová.

Stojaci zľava: Alžbeta Kišacová, Mária Novotná, dve neznáme hlavy, Viktória Páleníková, asi Margita Kauzalová, Ľudmila Balážová, Marta Palušová, Eva Urminská, neznáma hlava, Vlasta Kováčiková, Viktória Palušová, Ida Kišacová – ešte nechodila do školy, neznáma v ručníku a Hedviga Novotná.

■ V parčíku medzi domami sa črtá silueta starej sochy sv. Floriána, vpravo, tam kde je elektrický stĺp, je pozostatok z imelovca bieleho, ktorý lemoval Fröhlichovu predzáhradku. Fotografia z archívu Valérie Hrutkovej.

■ Na tejto fotografii vľavo je časť domu Júliusa Fröhlicha (vidno dve okná), dom už má iných majiteľov.

■ Rok 1963
Svadobný sprievod na nádvorí kostola.
V pozadí zľava: autobus, stromy parku,
dom Júliusa Fröhlicha, ktorý už vlastnili
Paulovičovci.

6. Lacika Štefan

- **Štefan Lacika**, narodený 14. 11. 1919 v Prašiciach.
Bydlisko Prašice 195 (Okšov Mlyn).
Rodičia: Štefan Lacika a Eva rodená Macková.
Súrodenci: Rudolf, Anton, Július, Margita, Viktória,
Otília.

Manželka Albína, rodená Godálová.
Dcéra: Margita (Gitka).
Tragicky zahynul 12. 3. 1945.

Spomienky občanov

Paulína (1930):

„Štefan Lacika bol lesný robotník. Dva roky bol vojakom základnej vojenskej služby. Prišiel domov, oženil sa. Potom znovu musel odísť na front, lebo bola vojna. Z vojny ušiel, lebo manželka bola pred pôrodom. Bol asi mesiac doma, dcéra Gitka mala dva týždne. V okolí bolo plno Nemcov aj partizánov, tak sa báli aj s Antonom Pešlom, že ich zoberú späť na front. Išli sa do tej hory schovať, že budú chystať drevo. Išli po chodníku križom cez horu. Pripálili si cigarety a zrazu pri Duchonke stupili na mínu. Mina vybuchla, Štefana celého polámalo, odtrhlo mu obe nohy. Antona roztrhlo na kúsky, franforce viseli aj na stromoch. Bolo to 12. marca 1945. Pre Štefanove pozostatky bol jeho otec Štefan. Jednu nohu mu ani nenašiel. Pochovali ho aj bez nohy.“

■ Štefan Lacika, fotografie z náhrobného kameňa na prašickom cintoríne.

Štefan Lacika má v štátnej matrike dátum nar. 14.novembra 1919 a na pomníku na cintoríne 14. 10. 1919.

■ Fotografia z roku 1991:
súrodenci Štefana Laciku: zľava
Rudolf (1922), Margita (1924), Anton
(1927), Viktória (1928), Július (1931),
Otília (1933).

7. Kišac Jozef

- **Jozef Kišac**, narodený 30. 4. 1919 v Prašiciach, bydlisko Prašice 50.
Rodičia: Jozef Kišac, nar. 1887, zomrel 1949;
Mária, rodená Klobučníková, nar. 1894, zomrela 1985;
súrodenci: Mária, nar. 1914, zomrela 2015 ako 101 ročná; Štefan, zomrel po narodení; Matilda, nar. 1916, zomrela 1988; Margita, zomrela 3-ročná;
Serafína, nar. 1921, zomrela 1988; Vojtech, nar. 1923,

zomrel 2004; Imrich, nar. 1925, zomrel 2003;
Benedikt, nar. 1930, zomrel 2001; Otília, nar. 1935.

Bol slobodný.

Ako príslušník Československého armádneho zboru v ZSSR padol v bojoch, ktoré sa odohrali v septembri a októbri 1944 na Dukle.

Mal 25 rokov.

Spomienky občanov

František (1917):

„Keď bol Jozef malý chlapec, jeho otec robil kostolníka, preto bol smelý a vyskakoval z takého malého okienka pod vežou. Chlapci mu to závideli, ale je to dosť vysoko, mohol sa aj zraniť.“

- Foto z roku 1926: oprava veže kostola. Na zemi stojaci kaplán Jakub Tešovič. Okienko pod vežou, z ktorého vyskakoval malý Jožko Kišac. Najskôr spustil nohy z okna, držal sa rukami, visel a potom šup dolu (tie sutiny tam neboli).

- Jozef Kišac, fotografia z r. 1939.

Podná' dedinka.

Kajdrahm je pre každého človeka kraj, v ktorom sa narodil. To miesto miluje najviac, jeho ľúbou a keď sa i na ňo vzdiali, vždy po ňom sa ra-
nia naspäť. Je tuí som len obyčajný smrteľník a preto i moje ľúbka k
rodnej dedinke vyrastla v radosť. Vlak i pokračuje hovoriť: „Kde dobre, domo
najlepšie. Preto je tuí, keď sa mi to chcelo, životu inak nadošlo, a pre len
túto minútku venujem rodnej dedine.“

Pripomínam sa na ňu, keď po dlhšej ríme prebúdam sa k morom, či
vstu jara. Vtedy si ako peme. Vtedy v ňomných odienkoch farby, roztrúsené po údo-
liach a vrcholoch, nikde nepočujú tak, ako tu. Čo sme odhovorili sa do bielej
ľahé ráme. Z diekby sa rodajú veľkým i penami, post. zodpádom neba. Keď
jablone, odné do rúcha mladuchy, svetla bohatými lytírami, ktoré farby, o-
ramie veľkých, penami ľahost ráme. Vtedy odhovorili, gel amied. Pochybné o kveta, o-
kvety, ľahšie hymn života a práce. Pochybné stromov, ktoré stavia zvonček
ľahost, a ľahost sa pridávajú ľahostým, depozitom, ľahostým, ľahostým, ľahostým.

Kajdnahim je pre katehola škola kraj, v ktorom sa narodil. To miesto miluje najviac, jeho škola a keď sa na čas vzdal, vždy po rokoch sa vra-
tia nazpät. Je tiež sam len obyvateľ, smutelník a jeho si more škola, h-
rochnej dedinke karantla v rade. Keď si porachla hovori: „Práde dobre, doma
mažlepné. Preto je tiež, keď si mi to okomosti života inak nedo volio, a pre len
tuhu spomienku venujem rochoj dedine.

Bozpomínam sa na teba, keď po dlhej rime prebúdaš sa k novému ri-
votu jara. Vtedy si ako panna. Keď, v rovných odienkach farby, roztúsené po úda-
liach a vŕškoch, nikde nepôjdiš tak, ako tu čeráme odkvôpaj sa do bielej
leho ráveja. Z dievčok sa zdajú vŕškami a penami, pod vodopádom nebies. Keď
pablone, odené do rúcha mladuchy, spetna bôhatými kŕtami farby a
rami v bielej; pramienki belost' rúbiad. Veľky obrovitý jed a mied' Polotým a hveta na
kôrť, bôčise hymnu života a práce. V kôňach stromov zvierajú stávie svenádu
bôč' a vŕškami a vŕškami sa pridávajú barovým dymovodcom. Veľky v baromach upa-

■ List z Bratislavy od vojaka Jozefa Kišaca do Prašíc rodičom a súrodencom zo dňa 14. mája 1944. Vyznanie lásky k rodnej dedinke, do ktorej mu už nikdy nebolo dopriate prísť.

[illegible][illegible]

A. B. C.

Rodná dedinka prepis z originálu listu

Najdrahším je pre každého človeka kraj, v ktorom sa narodil. To miesto miluje najčistejšou láskou. Keď sa i na čas vzdiali, vždy po rokoch sa vracia naspäť. Ja som tiež len obyčajný smrteľník a preto i mne sa láska k rodnej dedinke rozrástla v srdci. Vďaka i porekadlo hovorí: „Všade dobre, doma najlepšie.“ Preto ja tiež, keďže mi to okolnosti života inak nedovoľia, aspoň tichú spomienku venujem rodnej dedine.

Rozpomínam sa na teba, keď sa po dlhej zime prebúdzáš k novému životu jara. Vtedy si ako panna. Kvety, v rôznych odtienkoch farby, roztrúsené po údoliach a vrškoch, nikde nevoňajú tak ako tu. Čerešne sa odievajú do bieleho závoja. Z diaľky sa zdajú veľkými penami pod vodopádom nebies. Neskôr jablone, odené do rúcha mladuchy, spestria bohatými kyticami kvetov, farby oranžovobielej, panenskú belosť záhrad. Včely zbierajú peľ a med. Preletujú z kvetu na kvet, bzúciac hymnu života a práce. V korunách stromov spievajú slávici serenádu lásky. Sýkorky a vrabce sa pridávajú basovým doprovodom. Žaby v barinách usporiadajú koncert dlho do noci. Cvrčky cvrlikajú prenikavú ukolembávku.

Večer pod storočnými lipami, na lavičkách, rozprávajú sediaci, prerušovaní niekedy krikom detí hrajúcich sa na schovávačku. Mládenci v strede dediny spievajú krásne ľudové piesne o láske k hrude a národu. V tieni záhrad čuť tichý šepot najčistejšej lásky. Hej veru! Krásna si, rodná dedinka, cez celý rok, ale najkrajšia v máji a zvlášť v nedeľu májovú. Či nie je to povznášajúce, vidieť večerami, po celodennej namáhavej práci ustatých ľudí ponáhľať sa do kostola, aby ešte poslednýkrát v ten deň mohli sa pokloniť Najsvätejšiemu a Kráľovnej mája? Z chrámu sa do noci šíria lahodné zvuky organa, pretkané jemným spevom dôvery, túžby a vďaky. Zastúpené je tu všetko. Starci na sklonku života, mnohí len o barľách prišli ďakovať Bohu za dobrodenie. Matky s dieťkami, mnohé sú sotva z plienok odrastlé. Tu vidieť vieru, ktorá bez výhrad je hotová obetovať všetko.

V nedeľu májovú? Márne by ste čakali, že ráno bude dlhšie všetko pohrúžené v spánok. Ešte hviezdy svietia, už čuť gagot husí a kikirikanie kohútov. Ženy ešte ospalé ponáhľajú sa s nutnými prácami. Gazdovia krmia dobytok, ktorý sa nevyháňa na pastvu. Deti tiež povstávajú. Ohrievajú sa pred domom v lúčoch vychádzajúceho slnka. Čo väčšie pomáhajú rodičom. Za chvíľu počuť na dedine pleskot korbáča, zvuk rohu. To pastieri dávajú znamenie, že kravy a kozy treba vyhnať na pastvu. Vzduch sa otriasa krikom a bučaním statku. Zakrátko všetko zasa utíchne. Velebné ticho sa rozprestiera nad dedinou. Len neskôr hlahol zvonov preruší sviatočné ticho, volajúc na „Veľkú“. Cesta zase ožije množstvom ľudí. Mládenci stoja pod lipami, fajčiak pomaly cigary. Pozerajú na dievčatá, ktoré si, oblečené do krásneho kroja, vykračujú do kostola. Oblečené sú pestrejšie ako tie lúky, čo lemujú starý potok. Večer mládež tančí pri hudbe harmonikára. Starší sedia v kútoch, popijajú, niektorí hrajú karty. Pomaly sa všetci vytratia, aby načerpali v zdravom spánku silu ku každodennej práci.

Senoseč pripomína blížiace sa leto. Včas ráno a tiež večer, keď je rosa, kosci podtínajú koberec lúk, rovnajúc ho do dlhých radov, pokým ho dievčatá v horúčavách dňa opäť neroztrasú, aby ho usušili v ľubovonné seno. Zbožie rýchlo dozrieva. Prepelica už dávno volá: „Podťe žať.“ Keď dosiaľ nikto sa o ňu nestaral, teraz tým horúčkovitejšie robí prípravy na žatvu. Kosy nakované čakajú na trámoch. Slnce, večný zdroj energie, dokonalo svoje dielo. Zlaté lány pšenice sú už vyzreté. Kosci vyšli do poľa, aby mohli zobrať ovocie práce celého roka. Zem sa bohato odmeňuje za prácu na nej vykonanú. Vozy vysoko naložené obilím sú ťahané do dediny. Prvé mláťačky sa rozzvučia a zlaté zrno padá do vriec. Všetko pracuje s najväčším úsilím, aby výťažok práce bol skrytý do sýpok.

Vietor sa preháňa po strniskách. Po doline sa nesie ťažký dym zemiakoviska. Na návršiach vidieť oráčov sejúcich oziminy. Zajace, vyplašené zo svojich pelechov, pobehujú po poli. Na medziach sa ozývajú jarabice, občas preletujú v krdľoch, zbadajúc nebezpečie.

Deti púšťajú šarkana. Nad poľom sa vznášajú vlákna babieho leta. Sľaby orkán roztrhal plachtu a kúsky poslednými silami niesol do diaľok. Oberačky sú v plnom prúde. Na dlhom rebríku s vrecom cez plece oberajú ľudia ovocie. Slivky otriasajú. Pri tých nezáleží, že sa potľčú, veď sa z nich bude variť lekvár.

Vrchol Inovca sa zahaľuje v hmly valiace sa pomaly do dolín ako lavína. Lístie opadáva zo stromov, točiac sa vo vzduchu. Prvý mráz len urýchlil jeho odumieranie. Jeseň pokročila. Krdle divých husí letia na juh. Lastovičky už predtým odleteli. Sviatok Všetkých svätých je skoro vždy daždivý. Z oblakov padajú prúdy vody. Zem sťahuje do seba vlahu. Konečne nasýtená prestane. Voda sa leje po jarkoch v kalných prúdoch. Večer hrbítov (cintorín) zaplápolá tisícami sviečok. Ľud sa modlí za zomrelých, jazz – band hrá smútočné pochody. November je smutný, ale zato je veľa času k usporiadaniu svadieb. Každý týždeň výskot svadobnej družiny spestrí daždivé jesenné dni. Vtáci odleteli. Onemeli háje a záhrady. Napadol prvý sneh. Len vrabce sa tisnú do stodôl. Vrany na poliach zakvákajú prerušujúc ticho. Dni sú krátke. Deti vytiahli sánky a lyže. Vršky sa ozývajú ich výskotom. Včas ráno zkvíchal na hornom konci brav. Jeho kvik obide postupne celú dedinu. Zakáľачky sú v plnom tempe. Veď i treba mäsa na sviatky a niečo údeného k jari.

Krásna si rodná dedinka. Srdce mi zvierá túha vidieť ťa ešte raz. Vidieť domky k sebe pritúlené jak vtáčatá v hniezde. Vidieť tvoju panenskú krásu hôr a dolín. Rozprávať sa s tými, ktorí rástli so mnou. Chcel by som aspoň raz ležať v záhrade pod starou jablňou a vdychovať vzduch rodného kraja. Splní sa moja túžba?

Jožo Kišac
V Bratislave 14. V. 1944

Spomienky občanov

Sestra Otilia (1935):

„Raz, keď bol brat Jozef doma z vojenčiny, hovoril rodičom:

„Len dajte tie deti do škôl, lebo keď niekde prídu, dajú im len tie najpodradnejšie roboty.’

Vychodil len základnú školu. Mama hovorila, že bol veľmi nadaný, ale študovať ho nedali, nebolo peňazí.

Otec bol invalid z I. svetovej vojny. Guľa mu rozbila hlavu, polámala temennú kosť, našťastie mozog nemal poškodený. Zraneného ho priviazali o stôl a rany mu zaživa ošetrili. Rany sa mu zahojili, ale zostal invalidom, preto robil kostolníka.“

Otilia si pamätá, že brat Jozef bol raz doma ako vojak a mal pri sebe aj bodák. Zahynul v bojoch na Dukle v roku 1944.

Študovať rodičia dali brata Vojtecha. Brat Imrich (Imriško) nechcel ísť ďalej do školy, chcel byť mäsiarom. Posledné Imriškove povolanie bolo šofér. Dlhé roky premával linkovým autobusom z Prašíc do Topoľčian a späť.

■ Fotografia z roku 1957. Svadba Ladislava Kobidu a Otilie Kišacovej, pani učiteľky, sestry Jozefa.

1. rad zľava: Peter Kišac (z dvojčiek) – syn Vojtecha, Gitka Kišacová, Ivan Kišac (z dvojčiek) – syn Vojtecha, Janka Kišacová;
 2. rad zľava, sediaci: Františka Palušová – sestra Lackovej babky Márie, Ján Bajzík zo Závady so synom Jánom, Paulína Bajzíková, rod. Kobidová, jeho manželka, Michal Kobida, Margita Kobidová, rod. Bajzíková, Ladislav Kobida, Otilia Kobidová, rod. Kišacová, nar. 23. 2. 1935, mama Otilie Mária Kišacová, rod. Klobučníková - dcéra Rózy Klobučníkovej, rod. Kováčikovej, Stázka Botková, rod. Pokusová - Otilkina krstná mama, jej manžel doktor Botka, Magda Maková, rod. Klobučníková - dcéra Rózy Klobučníkovej, rod. Kováčikovej;
 3. a 4. rad zľava: Eva Komová, Alžbeta Komová, Berta Urminská, Anton Pokus, Terka Komová, Marta Komová, Gizela Belovičová, Lacko Naštický, Mária Beniaková, Pavol Bajzík, syn Paulíny a Jána, Antónia Naštická, Mária Urminská, neznáma osoba, Milan Adlt, švagor brata Vojtecha, Oľga Zdichavská, cudzí družba, Otilia Komová, Imrich Makový, Štefan Kišac;
 5. a ďalšie rady zľava: Hermína Kobidová, 2. žena Kobidu Jána staršieho – matka Margitky, Alojz Urminský, Ján Koma, Mária Laciková, vyd. Vaváková, Benedikt Kišac, neznámy družba, manželka Benedikta Kišaca, Milan Kováčik, Vojtech Kišac, manželka Vojtecha – Vlasta, Anastázia Krasulová, neznáme osoba, Margita Pokusová, Milan Greždo, Rozália Kobidová, Imrich Kobida, Margita Kišacová, Imriško Kišac, neznáma osoba, Božena Lutková, cudzí družba, Rozália Kišacová, rod. Ševelová, František Kišac.

8. Minárik Viktor (Anton)

- **Viktor (Anton) Minárik**, nar. 9. 6. 1925 v Prašiciach.
Bydlisko Prašice 64.
Rodičia: Rudolf Minárik, nar. 3. 8. 1903, a Katarína
Žigová.

Súrodenci: Bernard (1927), Ernest (1941).
Bol slobodný.
Zabili ho Nemci v Novej Lehote 24. 2. 1945.
Mal 19-násť rokov.

- Viktor Anton Minárik
Fotografia z náhrobného kameňa, poškodeného „zubom času“.

Poznámky:

V štátnej matrike narodenia v Prašiciach 1925/65 a v štátnej matrike úmrtia v Hrádku 1945/48 (19-ročný) má meno Viktor.

Na pomníku na cintoríne v Prašiciach má meno Anton. Tak ho pokrstili v kostole.

Pozri index narodených z prašickej cirkevnej matriky rok 1925: 5. Minárik Anton, Rudolf, Žigo Kata, 9. VI. (poradové číslo, priezvisko a meno dieťaťa, meno otca, rodné priezvisko a meno matky, deň a mesiac narodenia dieťaťa). Na pomníku na cintoríne udaný rok narodenia 1929 nesedí s matričnými údajmi, súhlasí len deň a mesiac narodenia a dátum úmrtia.

Ešte opakovaná poznámka k menu Anton na tomto náhrobnom kameni a k roku narodenia.

Z indexu cirkevnej matriky Prašice narodenia: Anton Minárik, narodený 9. 6. 1925. Rodičia Rudolf a Katarína, rod. Žigová

V indexe z roku 1929 sa nenachádza žiadne dieťa s priezviskom Minárik.

Spomienky občanov

4. 6. 2018 jeho brat Ernest povedal:

„Na brata si spomínam, ako sme sa naháňali okolo stola, mal som asi tak tri roky.“

Z rozprávania rodičov:

V období II. svetovej vojny dňa 23. 2. 1945 na Podhradí počas prestrelky Nemci zabili Pavla Tomku. Viktora Minárika zranili do nohy a zajali na Novú Lehotu. V jednom dome na Novej Lehote ho vypočúvali, ale on nič nepovedal. Nakoniec ho 24. 2. 1945 zabili. Nejaká žena ho poznala (lebo jeho babka Mária Michalková pochádzala z Novej Lehoty) a oznámili rodičom, aby si prišli po jeho mŕtve telo. Po vojne bol otec po neho, mama tam nebola a pochovali ho na cintoríne v Prašiciach.

■ Fotografia z archívu Idy Palušovej: vpravo Vojtech Pokus, bratranec Viktora Minárika, ako mládenec.

■ Na fotografii zľava: Margita (Mancika) Grežďová – budúca manželka Vojtecha Pokusa a Margita Tomková, vydatá Laciaková, ako mladé dievky.

■ Pomník obetiam v doline Grngová v katastri obce Nová Lehota. Nápis je horšie čitateľný, takto som ho prečítala v máji 2019: Na tomto mieste padli vo februári 1945 hrdinskou smrťou ôsmi príslušníci partizánskej brigády Chmeľnícký – Snežinský. Česť ich pamiatke.

Spomienky občanov

Fotografia a sprievodné slová od mladého historika Filipa Petruša z Novej Lehoty: „Osem zajatých partizánov príslušníci komanda zavraždili v doline Grngová v katastri Novej Lehoty. Dnes je v doline pamätník obetiam. V minulosti tam skladali sľub pionieri. Teraz tam okrem mňa asi nikto nechodí.“

9. Okša Viktor

- **Viktor Okša**, nar. 31. 5. 1921 v Prašiciach.
Bydlisko Prašice 55.
Rodičia: Gábor Okša, nar. 1897, a Zuzana Maňáková,
nar. 1901.
Súrodenci: Matilda, Paulína, Jozef.

Bol slobodný.

Ako príslušník 1. československého armádneho zboru
v ZSSR padol na východnom fronte. (Lukačka –
Prašice str. 69.)

Spomienky

Paulína (1930): „Viktor Okša Maňák býval vedľa Tíleša (tam, kde mal potom Rudolf Lacika hospodárske budovy). Šiel na dva roky na vojenčinu, a keď sa vrátil, už bola mobilizácia. Musel ísť na front. Vtedy sa nevedelo, kde ich posielajú. Odišiel a viac sa nevrátil. Až po vojne poslali oznámenie, že padol. Mal troch súrodencov. Sestra Matilda sa vydala do Oponíc. Sestra Paulína do Bedzian za Paluša. Mali jedného chlapca. Brat Jozef robil v Čechách v Jáchymove v bani. Niekde na stanici ho zrazil vlak. Mama Zuzana robila na Novom Svete v žatve. Tí, čo boli v žatve, mali na starosti aj okopaniny – burgyňu, zemiaky, kukuricu... Otec Gábor Okša Vutkáč bol brat Adama, Štefana, Jozefa, Jána, Bertý, Zuzany, Anny Le-hockej, Márie a Veroniky, čiže pochádzal od Vutkov. (Ich otec, tiež Gabriel, pochádzal zo Zdichavy.)“

Paulína (1930): „Gábor bol invalid, mal záduch. Nikde nerobil, pásol len husi. Kupoval si takú zelinu. Zelinu na miske zapálil a kadil sa nad tým. Tak mu to trochu poľavilo. Potom neskôr už mu ani zelina nezabrala, dusilo ho, dusilo aj zadusilo.“ Zomrel 14. 5. 1942 večer o 6. hodine na záduch. Mal 44 rokov.

Paulína (1930): „Koncom II. svetovej vojny v r. 1945 dovezli na prašický cintorín do metlárne a lopatárne, ktorá slúžila vtedy za márnicu, asi 7 zabitých ľudí (jedna žena tam bola, ostatní boli muži). Ľudia chodili pozerať, či to nie sú ich príbuzní. Aj ja som tam bola pozrieť so susedou Zuzou Maňákovou a jej deťmi. Ona si hľadala svojho syna, lebo bol na fronte, ani nevedeli kde, ale tam ho nenašla. Potom som sa veľmi bála, nemohla som ani spávať. Otec babu hrešil, čo ma tam zobrala. Medzi mŕtvymi bol Pavel Tomka. Neznámych pochovali na cintoríne vedľa Kobidu.“

Metláreň a lopatáreň bola malá budova, ktorá mala jednu miestnosť. Bola to provizórna márnica a tu si hrobári ukládali náradie. Nachádzala sa na starom cintoríne na ľavej strane pár metrov od vchodu.

■ Fotografia z archívu Ľudmily Palušovej. Zľava: Ján Paluš „Rejko“, Viktor Okša „Maňák“.

Rodný dom
Okšovcov

■ Fotografia z archívu Jozefa Paluša. Rok 1958 – svadobný sprievod Jozefa Paluša (1935) a Olinky Novotnej (1938).

■ Práca v kameňolome.

■ Ján Okša (1911), strýko Viktora Okšu, tiež tragicky zahynul v kameňolome.

■ Fotografia z archívu Štefana Okšu:
Pri Zámockej fontáne v Bojniciach zľava: Mária Palušová, rod. Zelisková (1903), Anna Lehocká, rod. Okšová - teta Viktora, Jolanka Okšová, rod. Pešlová (1910), Štefan Okša - strýko Viktora.

10. Pešlo (Peschl – Pešl) Anton

- **Anton Pešlo (Peschl - Pešl)**, nar. 25. 2. 1924 v Prašiciach.
Bydlisko Prašice 77 (130), lesný robotník.
Rodičia: Jozef Pešlo (1882), mlynár, a Zuzana Matejovičová (1887).

Súrodenci: Jozef (1904), Mária (1907), Jolana (1910), Eugen (1911), Zuzana (1913), Rozália (1920), Veronika (1921), Viktor (1922).

Bol slobodný.

12. 3. 1945 ho v horách pri Duchonke zabila mína.

Spomienky občanov

Adriána (1934): „V jedno sobotné ráno v roku 1945 doniesol Tonko Pešlo k môjmu otcovi Jozefovi Lacikovi do opravy topánky (baganče) a večer si po ne prišiel. Bolo to obdobie, keď bolo v okolí plno Nemcov aj partizánov. Rozprávali sa s otcom. A Tonko mu vravel - Strýčko! Ja sa Nemcov nebojím! Tak sa schovám, že ma nikdy nenájdu! - V pondelok ráno, ako išli do hory do roboty po vyšliapanom chodníku, stupili so Štefanom Lacikom na mínu (Nemci chodník podmínovали), ktorá ich oboch roztrhala“.

Dcéra Jána Helbicha Lýdia: „Môj otec Ján Helbich šiel tiež s nimi. Tesne pred výbuchom si začal súľať cigaretu. Ako urobil krok – dva doprava, už to vybuchlo. Zachytilo mu hlavne hlavu a ľavú stranu tela. Spadol a zostal bezvládne ležať, niekto mu pomohol. Zostal žiť, ale bol z neho invalid.“

Výbuch míny bolo počuť aj v Prašiciach. Až tak všetko zatriaslo. Aj mama sa zľakla. Akurát bola tehotná so sestrou Amáľkou, ktorá sa onedlho narodila a 20. apríla 1946 zomrela ako 13-mesačná.“

Paulína (1930): „Bolo to v marci r. 1945 pred Veľkou nocou (12. 3. 1945). Mala som vtedy 14 rokov. Do obeda sme boli s otcom nabrat' na voz s kravami slamu z kozla Štefana Pokusa na hornom konci dediny vpravo. Ja som slamu z kozla šúchala dolu a otec ju ukladal na voz.

Zrazu sme začuli taký strašný výbuch, skoro nás zvalilo.

Keď sme mali naložené a vychádzali sme s vozom na cestu, išli z Duchonky dvaja chlapi smerom do dediny. Bol to Viktor Pešlo a Ján Helbich. Obaja mali hlavy zabalené v kabátoch, len si ich tak držali. Boli obidvaja strašne zaprášení. Tváre mali červené, zakrvavené, Viktor mal vzadu krk a chrbát krvavý a Ján Helbich mal aj ľavú bagandžu plnú krvi. Títo dvaja nám povedali, čo sa stalo:

Išli Štefan Lacika, Anton Pešlo, Ján Helbich, Viktor Pešlo po chodníku cez horu. Lenže chodník bol podmínovaný, ale to nevedeli. Ako sa tak cestou rozprávali, Štefan s Antonom si zapálili cigarety. Aj Ján si chcel zapáliť. Viktor Pešlo držal kabát Jánovi, aby si mohol zapáliť cigaretu, lebo vietor im zhasínal zápalky, keď vtom vybuchla mína. Ich to zachytilo menej, ale Viktorovho brata Antona Pešlu a Štefana Laciku zabilo. Išli do dediny po pomoc.“

Fotografie z archívu Olgy Ondruškovej, rod. Stredánskej.

■ Anton Pešlo

■ Prvý zľava Ján Stredánský, štvrtý zľava Anton Pešlo.

■ Jolanka Pešlová, vyd. Okšová (1910), sestra Antona Pešlu.

■ Vojak Ján Stredánský, nar.
1. 9. 1920.

Ani kamarát Antona Pešlu Ján Stredánský to nemal cez II. svetovú vojnu ľahké. Narukoval do kasárni v Lozorne a potom bol na talianskom fronte, kde ho zajali, ale nakoniec sa vrátil domov živý.

■ Na fotografii kasárne v Lozorne, jún 1942.

■ Vojak Anton Paluš „Štrugo“ (1920),
švagor Jána Stredanského.

■ Na kolektívnej fotografii druhý zľava
Ján Stredanský.

11. Pollák Ignác s rodinou

- **Ignác Pollák**, narodený 20. 8. 1896, prechodné bydlisko Prašice 202, trvalé bydlisko Prievidza. Bratia Ignác a Pavel Pollákovci mali prenajatý majer na Novom Svete od baróna Stummera. Zaoberali sa poľnohospodárstvom. Ignác Pollák zahynul v období II. svetovej vojny. Kde a ako som sa nedozvedela.
- **Alžbeta Polláková**, rodená Busztinová, narodená 19. 12. 1900 v Starej Turej. Prechodné bydlisko

Prašice 202, trvalé bydlisko Prievidza, domáca. Manželka Ignáca Polláka.

Asi tiež zahynula v období II. svetovej vojny. Nenašla som v matrikách údaje o ich úmrtí, ani občania nevedia nič udať. Bližšie údaje môžu byť zaznamenané v matrikách v Prievidzi, kde mali trvalé bydlisko.

- Rok 1963 fotografia z archívu Jolanky Martinčekovej, majer Nový Svet. Svadobný sprievod Marty Halovej vychádza z domu. V pozadí vľavo sa črtajú hospodárske budovy, ktoré mali v minulosti prenajaté od baróna aj podnikateľa Pollákovci. Bytovky vpravo boli postavené neskôr.

12. Pollák Pavel

- **Pavel Pollák**, narodený 9. (3.) januára 1900 v Žabokrekochoch nad Nitrou. Prechodné bydlisko Prašice 202, trvalé bydlisko Prievidza, poľnohospodár. Mal spolu s bratom Ignácom prenajatý majer na Novom Svete. Zahynul v období II. svetovej vojny.

Manželka Valéria, rodená Hirschfeldová, narodená r. 1908 v Piešťanoch, prechodné bydlisko Prašice 202, trvalé bydlisko Prievidza, domáca. Syn Ján Pollák, narodený r. 1929 v Bratislave, prechodné bydlisko Prašice 202, trvalé bydlisko Prievidza.

- Fotografia z archívu Jolanky Martinčekovej, rod. Halovej, majer Nový Svet. Kedysi tu u Pollákovcov slúžila Mária Gregorová. Neskôr sa vydala za Michala Halu. Zľava: Michal Halo, Helena Halová, Mária Halová, rod. Gregorová, Jolanka Halová, Marta Halová. Bytovky v pozadí tu za Pollákovcov ešte neboli.

- Aj na majeri je plno detí. Zľava: Otília Jančeková, Helena Halová, brat Marty Uhlárovej, Marta Uhlárová, Jolanka Halová.

13. Schwarz Viliam a sestry

- **Viliam Schwarz** bol v rokoch II. svetovej vojny 1939 – 1945 už dospelý muž, bol najstarší.
Rodičia: Jozef Schwarz a Jozefína, rodená Seilerová.
Zahynul v období II. svetovej vojny.

- **Žana Schwarzová** tiež už dospelá, bola sestra Viliamovi. Zahynula v období II. svetovej vojny.
Ich rodičia a sestra Lota zomreli prirodzenou smrťou
a sú pochovaní v Prašiciach

Štátne matriky OcÚ Prašice – úmrtia

- Matka: Jozefína Schwarzová, rodená Seilerová,
narodená v roku 1864.
Bydlisko Prašice.

Zomrela 17. 1. 1917 ako 53-ročná.

Manžel Jozef Schwarz. Rodičia Vilmos Seiler a Johana Weiszová.

Zomrela prirodzenou smrťou.

- Otec: Jozef Schwarz, narodený v roku 1862, bydlisko Prašice, súkromník.

Zomrel 23. 5. 1935 ako 73-ročný prirodzenou smrťou.

- Sestra: Šarlota Schwarzová, narodená v roku 1884, bydlisko Prašice, domáca.

Zomrela 23. 10. 1941 ako 57-ročná na tuberkulózu pľúc. Rodičia nebohý Jozef Schwarz a nebohá Jozefína.

Zo spomienok občanov

Imrich Tomka (1924): „Jozef Schwarz bol obchodník, predával rozličný tovar. Keď mu v roku 1917 zomrela žena, zostal s tromi deťmi sám a postupne skrachoval. Zamestnal sa u baróna Stummera na váhe. Váha stála vyše dediny Prašice, smer Duchonka, na pravej strane. Vážilo sa drevo vyťažené z hory, aby ho povozníci z vozov nekradli. Potom odviezli drevo do Topolčian a tam ho prevážili.
Neskôr robil Jozef Schwarz hasiča a trubača“.

Anna (1923): „Keď Jozef Schwarz zomrel, museli sa jeho tri deti postarať o seba samy. Veď už boli dávno dospelé. Vilo chodil po známych, zháňal peniaze, potraviny, čo mu kto dal. Raz za týždeň chodil s hatižákom (plecnia-kom) až do Topolčian.“

Údajne boli všetci traja súrodenci duševne zaostali a najviac Lota. Raz išla Lota Švorcová (Schwarzová) na nákup a cestou si stále opakovala: „Halbe kilo Fleisch.“ S niekým sa stretla a ten sa jej opýtal: „Kam ideš, Lotka?“ A ona zabudla, čo má kúpiť. Možno sa zdali zaostali aj pre jazykovú bariéru, ak dobre vedeli len po nemecky. A k tomu sa pridala choroba, veď vtedy veľa ľudí pomrelo na tuberkulózu.

Adriána (1934): „Vilo, Lota a Žána Švorcoví (Schwarzovci) boli súrodenci. Boli o dosť starší odo mňa. Vozili sa po dedine na malom vozíku, ktorý ťahal somárik. Ľudia im dávali potraviny a čo potrebovali. Boli veľmi chudobní.“

Valéria (1936): „Keď som mala asi štyri roky, bola som si u Švorcových (Schwarzovcov) kúpiť stužky. Chcela som rôzne stužky. V obchode bola Lota a dala som jej peniaz, aby mi predala rôzne stužky, koľko mi vyjde za ten peniaz. Lota začala merať z jednej stužky a len merala a merala a merala. Ja som protestovala, že nechcem tak veľa z jednej stužky, ale nemohla som sa s ňou dohodovať. Dala mi nameranú kopu z jednej stužky. Doniesla som stužku domov a mama ma hrešila, čo som toľko stužky za ten peniaz doniesla, že budú mať škodu. No čo som mala robiť, keď mi ju nanútila. Keď som ešte chcela inú farbu, musela som ísť znovu a ukázať, z ktorej stužky chcem, ale vždy len jednu farbu dala.“

Paulína (1930): „Lota chodila často na Prielohy, kde deti pásli husi. Zbierala perie (deti sa jej vysmievali). Žána bola šikovnejšia. Viedla domácnosť, varila a chodila na nákupy.“

■ Fotografia z roku 1963 z archívu Jolanky Martinčkovej. Svadobný sprievod kráča do kostola. Domy sprava: vidno časť organistovho domu, vedľa dom Imricha Šimona – ten nevidno, ďalej dom Tomáša Okšu, kde s ním vo dvore bývala aj rodina Schwarzová („Švorcová“).

■ Fotografia z roku 2016: celkom vľavo bol dom Schwarzovcov, už je zbúraný, vedľa vidno dom Imricha Šimona.

14. Tomka Ján

- **Ján Tomka**, nar. 16. 11. 1918 v Prašiciach.
Bydlisko Prašice.
Rodičia: Matúš (Máté) Tomka, roľník, neskôr čižmár,
a Katarína Miklasová (Miklošová).
Súrodenci: Matúš, Veronika nar. 18. 9. 1915.
Zahynul v II. svetovej vojne.
Z matriky narodených – OcÚ Prašice:
Ján Tomka, narodený 16. novembra 1918,
otec Matúš Tomka, 40-ročný, čižmár,
matka Katarína Miklasová, 26-ročná, bydlisko Prašice.
V poznámke: smrtný pád pod číslom 25/1943.
Matrika úmrtí č. 25/1943:

Zápis 30. 6. 1943. Deň úmrtia 21. 1. 1943.

Ján Tomka, slobodník v zálohe 1. pešieho pluku
(roľník), Prašice, 24-ročný.

Manželka: -. Rodičia: Matúš Tomka, Katarína
Miklošová.

Zahynul v obci Pensenskaja, okres Majkop, oblasť
Krasnodar, Sovietske Rusko.

Príčina úmrtia: priestrel pľúc.

Zomrel na bojišti hrdinskou smrťou za slovenskú
vlasť. Zapísané na základe výnosu Ministerstva
vnútra v Bratislave.

Zo spomienok občanov

František (1917): „Ako mládenec mal veľmi rád pušky. Aj ja som mu raz jednu opravil. Jeho brat Matúš (1908), prezývaný Uhlíček, opravoval topánky. Bývali pod kostolom, vedľa Štefana Pokusa z dolnej strany.“

■ Zľava: Ján Baganec, Antonín Baganec, nar. 16. 1. 1926 – bratranec, Jolanka Bagane-cová – sesternica, Anna Baganecová, rod. Miklasová – teta Jána Tomku.

■ Zľava: František Paluš, Jozef Baganec, nar. 1923, bratranec Jána Tomku, Protáz Šimko.

■ Pútnické miesto, kde pútnici mali pripäť na šatách malé mašličky s agnusťkami. Asi je tam aj Anton Baganec, bratranec Jána Tomku.

Fotografie z archívu Františka Šípoša (2) a Františka Boháčika (1).

15. Tomka Pavel

- **Pavel Tomka**, nar. 2. 9. 1921 v Prašiciach
Bydlisko Prašice 36 (208).
Rodičia: Pavel Tomka (1893) a Alžbeta Zelísková.
Keď zomrela jeho mama Alžbeta, otec sa druhýkrát oženil. Vzal si za manželku Máriu Balážovú, s ktorou mal ešte tri deti:
Štefaniu (1928), Ľudmilu - Milku (1932) a Vojtecha, ktorý zomrel 1. 5. 1942 ako 6 ročný.

Pavel padol ako partizán 23. 2. 1945 pri prestrelke s Nemcami na Podhradí, bol slobodný.
Z matričných údajov OcÚ Prašice.
Narodenia:

Zo spomienok občanov

Adriána (1934): *“Keď som mala desať rokov, v okolí bolo plno partizánov aj Nemcov. Nemci boli aj na Podhradí a vtedy zastrelili Pavla Tomku.”*

Paulína (1930): *“Chlapci kráčali krajom hory na Podhradí, ako partizáni sa schovávali. Na podhradskom hrade boli Nemci, tí ich zbadali a automatmi pozabíjali. Medzi zabitými bol aj Pavel Tomka, syn prašického komisára, bolo to 23. 2. 1945.*

Niektorí partizáni boli ranení. Tých zajali a odviekli na Novú Lehotu, kde ich po vypočúvaní na druhý deň 24. 2. 1945 zabili. V tejto skupine bol zabitý aj Viktor (Anton) Minárik. Pochovali ich do spoločnej jamy v doline Grngová.

Po oslobodení Minárika exhumovali a pochovali na cintoríne v Prašiciach. Aj Pavel Tomka má pomník na cintoríne v Prašiciach.”

Pavel Tomka, nar. 2. 9. 1921.

Rodičia: Pavel Tomka, maloroľník, 28-ročný, a Alžbeta Zelísková, 23-ročná.

Bydlisko Prašice 36.

V poznámke: smrtný pád pod číslom 23/1945.

Úmrtia:

Zápis 15. 4. 1945. Deň úmrtia 23. 2. 1945 o 3. hodine popoludní.

Pavel Tomka, roľník, Prašice 208, 23-ročný.

Manželka: -. Rodičia: Pavel Tomka, nebohá Alžbeta Zelísková.

Miesto úmrtia: Podhradie. Príčina: strelná rana do hlavy.

■ Zima v oblasti Považského Inovca, v pozadí vľavo Topolčiansky (Podhradský) hrad.

■ Pavel Tomka, nar. 2. 9. 1921.
Fotografia z náhrobného kameňa.

■ Rodina Pavla Tomku, komisára. Fotografia asi z roku 1937. Zľava: dcéra Štefánia (1928), otec Pavel Tomka, syn Pavel Tomka, jeho nevlastná mama Mária Balážová, brat Vojtech, sestra Ľudmila (1932).

Od pani Márie Kišacovej, nar. 1926, zaznamenané v roku 2009: „Pavel Tomka mal 2 ženy. Po prvej žene zostal syn Paľko, zabili ho na Podhradí. S druhou ženou mal Štefániu, vydatú za Stredánskeho Jozefa („Šarkana“) a Milku, vydatú za Vojtecha Paluša („Rejka“). Pavel Tomka starší bol komisár. Prv miesto starostu bol komisár. On musel podpisovať od doktora recepty, on zachránil našu obec, keď pobrali chlapov do školy z celej dediny aj z okolitých obcí. Tí chlapi, ktorých hľadali, mali udané miesto priezvisk prezývky. Nikto z prítomných sa k nim nepriznal. Závadský farár Hugo Csomor aj Pavel Tomka povedali, že to nie sú naši ľudia na zozname. A tak chlapov na druhý deň zo školy prepustili.“

Ľudmila, dcéra komisára Pavla Tomku povedala: „To nebolo celkom tak, otec to nemal také jednoduché, rozprával mi o tom niečo. Najskôr ho vypočúvali na mieste, kde sa cítil ešte dosť bezpečne, ale ktovie, čo s nimi tam robili. Potom ho postavili pod malinu, kde viselo lano so slučkou zavesené na konári a vojaci s automatmi mierili na neho z oboch strán. Dali mu znovu zoznam osôb, ktorý si priniesli. O každom, ktorý bol z Prašíc na zozname, musel povedať, kto je, kde sa nachádza. Hovoril – ten už dávno odišiel za vojaka, tam a tam, viac sa o ňom nevie. Ten odišiel do Čiech s frajerkou. Ten neposlúchal otca, ušiel z domu... a medzi zajatými mužmi sa partizáni nenachádzajú. Pýtali sa ho: A kde máš syna? Ukázal im papier, že riadne narukoval a viac o ňom nevie.“

Paulína (1930): „Potom zobrali Pavla Tomku, jeden vojak s automatom pred ním, druhý za ním a išli preverovať na matriku aj so žandármami. Vtedy prišiel aj závadský farár Csomor, ktorý vedel perfektne po nemecky. Preverovali chlapa za chlapom, ale ani jeden z nich na zozname nebol. Na druhý deň prepustili Prašičanov a na tretí prepustili všetkých chlapov domov.“

■ Na fotografii zľava: Ladislav Naštický, Imrich Lacika, Anton Barta. V pozadí zľava hasičská zbrojnica, starý obecný úrad – kde bola aj matrika.

■ Fotografia od Zdenka Laciku.
Prvý rad zľava: v drepe Štefánia Stred'anská, rod. Tomková – sestra Pavla Tomku, Mário Nemeš, Simonka Dolinková.
Druhý a tretí rad zľava: Imrich Novotný, Jozefína Haluzová, Mária Bruchatá, Vendelín Grežďo, Mária Grežďová, Oľga Páleníková, Veronika Okšová, Margita Šimkovičová (Matejovičová), Margita Grežďová, Oľga Palušová, Janka Košíková, Margita Šimková, Erika Nemešová.

■ Fotografia: za starým cintorínom; boli tam dve – tri triedy, dievčatá sú chrbtom otočené do cintorína, v pozadí vidno kríž (drevený so strieškou). Boli tam hrbolce, kde sa fotili, jedna stála nižšie, druhá vyššie.

Prvý rad zľava: Milka Tomková, „Okodová“, vyd. Palušová, Paulína Stredňanská, Milka Bajžíková z Duchonky – bývali na Studničnej ul., Mária Málišová, Hrózka Greždová, mníška - sestra Tonka Kučerku, aj najstaršia sestra bola mníška.

Druhý rad zľava: Kmeťová - sestra Lapúnikovej mamy z Nového Sveta, Betka Kišacová, vydatá za Albína Zdichavského, Jolanka Baganecová, vyd. Šípošová, Amália Božíková „Hríbka“, vyd. Okšová, Mária Hrudková, vyd. za Albína Pokusa.

Tretí rad zľava: Matilda Naštická, vyd. za Antona Grznára (svokrovi poštárky Evky Grznárovej – Rízovej), Jolanka Greždová, „Krásna“, vyd. Šimunová, mama Lýdie a Jarky, brat Ernest, Boženka Tílešová, vyd. Kováčiková, Viktória Pokusová, „Dundelová“, vyd. Chmelárová, Paulína Tomková, „Okodová“, vyd. za šoféra autobusu Pavla Kišaca.

Štvrtý rad: Viktória Palušová, „Jánesová“, vyd. za Júliusa Laciku, Oľga Greždová, „Chalupová“, vyd. do Velušoviec, Jolanka Kobidová, vyd. za Imriška Kišaca, Rózka Ševelová, vyd. za Františka Kišaca, Otília Kobidová, vyd. za Antona Kišaca, Marta Palušová, „Smrková“, vyd. za Jožka Paluša „Klobučníka“, dosť zavčasu zomrela.

Piaty rad: neznáma osoba, Marta Milatová, vyd. za Erna Zelísku, Paulína Okšová, vyd. za Antona Laciku, Milka Pokusová.

OBETE OBKLÚČENIA PRAŠÍC v novembri 1944

V novembri 1944, keď boli Prašice obklúčené nemeckými vojskami a muži z Prašíc a okolia boli zajatí v obecnej škole v Prašiciach, zastrelili Nemci 30. 11. 1944 **Jána Biháriho**, kováča z Podhradia, na Vrškoch, ako šiel domov. Mal 49 rokov. Našli ho, až keď sa stopil sneh, a 21. 12. 1944 ho pochovali v Prašiciach. Jeho manželka sa volala Zuzana Rácová. Rodičia: nebohý Ján Bihári a nebohá Júlia Dudová.

30. 11. 1944 Nemci zastrelili aj **Michala Grznára**, nar. 1. mája 1901 v Prašiciach, bydlisko Okšov Mlyn (Prašice 101), blízko križovatky ciest na Tvrdomestice a vedľa štreky a železničných koľají, po ktorých premávala mašin-ka. Manželka Mária Kováčiková. Rodičia: Tomáš Grznár a Rozália Grznárová. Pochovaný bol v Tvrdomesticiach 3. 12. 1944.

■ Na fotografii svadobný sprievod smeruje po tvrdomestskej ceste do prašického kostola. Niekoľko sto metrov za sprievodom sa nachádza križovatka dvoch ciest a železničných koľají (ktoré už tam nie sú), po ktorých premávala mašin-ka. V blízkosti tejto križovatky zastrelili Nemci 30. 11. 1944 Michala Grznára, keď utekal cez pole do Okšovho Mlyna. Pracoval s Františkom Boháčikom v Nemecku v nejakej továrni, odkiaľ sa ponáhlal domov. Ani doma ho smrť neobišla.

■ Už sú v kostole, vľavo cez otvor dverí vidno schody na panský chórus.

OBĚŤ NA DUCHONKE

8. 12. 1944 obesili v kaštieli na Duchonke **Štefana Godála**, roľníka z Podhradia. Mal 37 rokov. Manželka Mária Špániková. Rodičia: Martin Godál a Alžbeta Gregorová. Úmrtie bolo oznámené 29. 12. 1944.

■ Kaštieľ na Duchonke.

OBETE BOMBARDOVANIA 26. 3. 1945 vo Velušovciach

Kronika obce Prašice, ktorú začal viesť učiteľ-organista Eugen Fitt, rok 1945, strana 5:

„Koncom marca 1945 sa blížil front. Nemci ustupovali. Američania bombardovali muničné sklady Nemcov v Kuzmiciach. Omylom zhodili bomby na Velušovce a k ceste Prašice – Jacovce“.

Počas bombardovania Velušoviec:

26. 3. 1945 o piatej hodine popoludní utrpel poranenie črepinami bomby **Ján Stanko**, roľník, Velušovce 49. V ten deň zraneniam podľahol. Mal 75 rokov. Manželka Anna Hrbíková. Rodičia nebohý Ján Stanko, nebohá Zuzana Bajžíková.

26. 3. 1945 o piatej hodine popoludní bola bombou smrteľne zranená **Augustína Vančová**, rodená Herdová, Velušovce 8. Mala 25 rokov. Manžel Jozef Vančo. Rodičia Jozef Herda a Rozália Hroššová.

Iné obete z Velušoviec

Miestny národný výbor (MNV) vo Velušovciach vypracoval 18. augusta 1945 súpis osôb, ktoré padli:

Július Cikatricis, nar. 31. augusta 1923 vo Velušovciach. Bol partizánom v skupine pplk. Snežinského od 10. januára 1945 do 6. februára 1945, keď padol hrdinskou smrťou na Novej Lehote. Mal 21 rokov. Pochovaný je vo Velušovciach. (Archív Topoľčany – súpis z MNV Velušovce.)

BIELY KRÍŽ na Kulháni

V publikácii Zlatníky z r. 2006 v časti od Vladimíra Lemeša „Osada a polesie Kulháň“ je na strane 126 o kamennom kríži napísané: „Pri lesnej ceste medzi Duchonkou a Kulháňom upútava pozornosť prícestný kamenný kríž, ľudovo označovaný ako Biely kríž z čias I. svetovej vojny. Bol postavený 20. augusta 1915 na pamiatku 20-ročného vojaka Jánossa Kisa (učiteľa?) zo Zalaegersegu, ktorý tu pravdepodobne tragicky zahynul alebo bol vážne ranený (maďarský nápis je ťažko čitateľný).“

František Peter: „Ku krížu sa dostaneš veľmi ľahko. Prídeš k horárni Kulháň na miesto, kde predávajú pečených pstruhov, kde sa nachádzajú tri pamät-né duby, a pôjdeš po asfaltovej ceste smerom na Duchonku. Po niekoľkých sto metroch ho zbadáš vpravo blízko cesty. Je tam taká križovatka.“

■ Kamenný kríž z čias Rakúsko - Uhorska pri osade Kulháň.

Na kríži je napísané

po maďarsky:

ÍSTEN
DICSŐSEGE
RE. ES A
HABORU
EMLEK KERE
EMELTEK
A
SEBESSÜLT
KATONAK
1914 – 1915 BEZZ

preklad:

na Božiu
slávu
a pamiatku
vojakom
raneným
v rokoch
1914 až 1915

■ Detaily z pomníka.

■ Tri pamätné duby na Kulháni.

Po stranách toho samostatného A je
vľavo niečo pripísané ako:

KISITE TE

Emlik 1915

a vpravo od A je:

KISJanosoo

Hoy eT ac

ER ZalaeeTzeg

Pomník je dost' „utopený“. Písmená
na kríži siahajú až po zem. Nevieam, či
v časti, ktorá je v zemi, je ešte niečo
napísané.

DREVENÝ KRÍŽ v Prašiciach

Bol, a už nie je.

V Prašiciach nad obchodom s potravinami, ktorý je v uhle medzi ulicami Partizánska a Slnecná, bol kedysi, niekde pred terajším domom Daniela Kišaca, drevený kríž. Drevený kríž bol pamätník padlým tureckým vojakom. Nachádzal sa tu z obdobia, keď touto oblasťou prechádzali tureckí vojaci a tu došlo k boju, kde niektorí zahynuli. (Ján Lacika „Révay“ to rozprával Štefanovi Kišacovi (1940), babka Veronika Stredanská (Paľušová) Vojtechovi Bruchatému (1946).)

■ Časť mapky z novín z roku 1943.

BIELA BUKOVINA (Podhradie)

Obete II. svetovej vojny z pomníka padlým na Bielej Bukovine (Považský Inovec).

Na pomníku je napísané:
NA TOMTO MIESTE V R. 1944
SÍDLILA 10. ROTA PARTIZÁNSKEJ BRIGÁDY
J. ŽIŽKU Z TROCMOVA.
TU PADLI JEJ PRÍSLUŠNÍCI
POLITZER ERICH 1924 – 1944
GARACH FRANTIŠEK 1926 – 1944
ČEŠŤ ICH PAMIAŤKE

Poznámky: Miesto 10. rota má byť 10. prápor. Garach je v matrike zapísaný ako Carach, aj otec je udaný ako Ján Carach.

Matrika OcÚ Prašice – úmrtia:

Zápis 21. 6. 1945. Deň úmrtia 20. 11. 1944.

František Carach, lesný robotník, bydlisko Liptovská Lužná 53, 18-ročný.

Rodičia Ján Carach a Margita Črepová.

Miesto úmrtia: Podhradie – Biela Bukovina.

Príčina úmrtia: strelná rana do nohy.

Úmrtie oznámil Ján Carach, zapísal matrikár Mikuláš Jalakša.

Zápis 16. 8. 1945. Deň úmrtia 30. 11. 1944

Erich Politzer, úradník, bydlisko Trenčín, 20-ročný.

Rodičia nebohý Alexander Politzer a nebohá Emília Grünová.

Miesto úmrtia: Podhradie – Biela Bukovina.

Príčina úmrtia: zastrelenie.

Zapísané na základe nariadenia Okresného národného výboru v Topoľčanoch zo dňa 20. 7. 1945, číslo E9432/1-13/7 1945. Údaje vzťahujúce sa na zomretého zodpovedajú dobe zomretia.

■ Pomník padlým na Bielej Bukovine. Fotografia z 1. mája 2019.

■ Biela Bukovina – ďalej za stromami, po ľavej strane cesty, sa nachádza pomník padlým partizánom. V pozadí vidno Panskú Javorinu.

■ Turistická zástavka - chata na Bielej Bukovine, teraz sa volá Hubertka, r. 2019 - rekonštrukcia exteriérov.

Spomienky na SNP 1944

Z publikácie – Spomienky na SNP 1944 – od kapitána Vladimíra Žalmana, veliteľa 10. práporu partizánskej brigády Jána Žižku vyberám:

„Presun partizánov cez Uhrovec a iné obce, aj cez Prašice a Kulháň na Bielu Bukovinu 15. októbra 1944. Družstvo rozvedky viedol mladý, 19-ročný František Podhorský, družstvo mínerov znalec mínerských prác Štefan Barta – veliteľ mínerskej skupiny. Žalmanova skupina na Bielej Bukovine pripravovala prechod partizánov cez Váh výrobou lodiek na Myslíkovej chate. Pomáhali im občania okolitých obcí, niektorí doviezli drevo, smolu, kúdele... Stolári vyrobili 7 lodiek. Na vozoch ich dopravili k Váhu. Potrebovali také množstvo lodiek, aby naraz mohli

prepraviť cez Váh aspoň 100 partizánov. Aj nimi partizánov prepravili.

Až koncom novembra 1944, keď do tejto oblasti nasadili až dve divízie nemeckých vojakov, čo sa rovnalo aspoň desaťnásobnej presile partizánskych jednotiek, potlačili čiastočne činnosť revolučných národných výborov (RNV), avšak partizánske hnutie nezlikvidovali.

...Po potlačení SNP taktika rozptýlených menších jednotiek.

I keď 10. prápor v prevažnej miere viedol bojové akcie v sústavnom pohybe a v rozptýlených menších skupinách, nevyhli sme sa situáciám niekoľkonásobného

obklúčenia celej jednotky.

Do veľmi tiesnivej situácie sme sa dostali koncom novembra 1944 na Považskom Inovci, kde nepriateľ sústredil veľké sily, aby nás úplne zničil...

V bojoch na Považskom Inovci, kde sa náš prápor dostal do úplného obklúčenia, položili hrdinskou smr-

ťou svoje životy 18-ročný partizán Dalimír Žarnovický z Uhrovca a 18-ročný Dezider Politzer, ktorý keď sa dostal priamo do rúk fašistom, a keď už iného východiska nemal, poslednú guľku použil pre seba a takto splnil litery prísahy čsl. partizána.“

...

Júl 1964, Žalman Vladimír, Vyšné Hágy, okr. Poprad.

■ Kapitán Vladimír Žalman, veliteľ 10. práporu J. Žižku z Trocnova.

■ Kapitán Vladimír Žalman na fotografii v strede.

■ Svadobná fotografia Márie Bartovej a Pavla Greždu. Na strome sú bratia Márie Bartovej: Ján Barta sedí a Štefan Barta (1919) stojí. Je to na dvore Bartových, v pozadí dom, kde bola krčma. Štefan Barta bol veliteľom mínerskej skupiny 10. práporu Jána Žižku, ktorému velil kapitán Vladimír Žalman.

Vojenské jednotky (zdroj internet)

ČATA – vojenská jednotka, obvyčajne zložená z dvoch až štyroch družstiev, v závislosti od krajiny a druhu vojsk, môže mať 30 až 50 mužov. Čata je najmenšia vojenská jednotka vedená dôstojníkom, obvyčajne poručíkom. Čaty sú organizované do rôt (resp. batérií), ktoré majú tri až päť čiat.

Čaty mechanizované, tankové, ženijné, guľometové, atď. Zriedkavo však môžu byť aj samostatné.

ROTA – vojenská jednotka v sile približne 75 až 200 mužov. Väčšina rôt je tvorená tromi až piatimi čatami (podľa štátov). Veliteľ roty je kapitán alebo major. Niekoľko rôt tvorí prápor, prípadne pluk.

PRÁPOR – zastarano batalión – vojenská jednotka o počte 300 – 1200 členov. Väčšie jednotky pluk, brigáda.

PLUK – regiment – vojenská jednotka zložená z viacerých práporov. Môže mať rozsah od niekoľkých stoviek až po 2000 – 3000 osôb. Veliteľ – plukovník. Pluky alebo brigády sú väčšinou sformované do divízií.

DIVÍZIA – vojenská jednotka 10 000 – 24 000 osôb (počet kôľšie podľa štátu).

ARMÁDA - zoskupenie vojenských jednotiek, môže mať rôzny počet divízií.

OBETE STARÁ HORA (Považský Inovec)

Z listu Jána Eliáša z augusta 1973:

„V januári 1945 zabili míny nejakých Rusov na Starej Hore. Na Starej Hore zabili aj Adamca a jeho syna, ktorí tam robili. V tom čase padol v horách nejaký Američan, ktorý bol vyložený mŕtvý z poškodeného lietadla. Američana sme pochovali v Prašiciach po oslobodení.“

Cirkevné matriky Prašice:

19. 1. 1945 bol zastrelený **Jozef Adamec**, narodený

11. 12. 1904 v Malých Dvoranoch, bydlisko Prašice, syn Jozefa a Kataríny Chlapovičovej.

Manželka : Bartolomeja Bajzíkovej. Pochovaný v Prašiciach 22. 1. 1945.

19. 1. 1945 bol zastrelený **Jozef Adamec**, narodený 6. 10. 1927 v Tesároch, bydlisko Prašice. Syn Jozefa a Bartolomeje Bajzíkovej, slobodný. Pochovaný v Prašiciach 22. 1. 1945.

Spomienky občanov

Ludmila (1932): „Rodina Adamcová nebývala v Prašiciach dlho. Bývali pod kostolom v Klobučníkovom dvore. Obaja chlapi, otec aj syn, boli urastení a syn bol veľký fešák. Po ich smrti sa Bartolomeja Bajzíkovej (volali ju Berta) odsťahovala do Velušoviec, kde mala rodinu.“

Michal: „Adamcovci (otec Jozef a syn Jozef Adamec) pracovali na Starej Hore s drevom. Tam mali aj ubytovňu. Aj ostatní, čo tam robili, tam aj bývali. Domov chodili len občas, alebo po ukončení drevorubačských prác.“

■ Fotografie z albumu Františka Petra: Stará Hora - zrekonštruované resp. nové domy na Starej Hore a horáreň Dubina.

■ Fotografie z albumu Františka Petra: Stará Hora - staré pražce, stopy po bývalej železnici a pri starom zrube.

Dalšie spomienky občanov, úryvky z kroník a listov

Úryvky z kroniky prašickej školy, šk. r. 1944/45:

... „ Po potlačení Slovenského národného povstania 28. októbra 1944 sa začalo rozvíjať partizánske hnutie. Naša obec bola tiež partizánska. Lesy poskytovali našim partizánom úkryt. Občania im napomáhali hmotne aj finančne. Vyučovanie išlo riadnym tempom, bez vážnejších porúch až do konca mesiaca novembra 1944.

Protipartizánska akcia

30. novembra 1944 ráno sa nečakane hrnuli dedinou nemecké vojská. Vtedy už bola dedina obkľúčená. Mužov

zaistvovali na školský dvor. I zo susednej obce Závada, pozdejšie i z ďalších dohnali do Prašíc zaistených mužov. Najprv v škole, potom na četníckej stanici bolo veľké vyšetrovanie. Pátrali po partizánoch a po ich rodinách. Vďaka všetkým verejným činiteľom za to, že neprišlo k žiadnej zrade a tak sa spomedzi zaistených nestalo nikomu nič.

Zvlášť si zaslúži spomenutie vtedajší komisár Pavel Tomka, ktorý s nasadením vlastného života zatajil mená partizánov z našej dediny, vzdor tomu, že ich zoznam

mali Nemci po ruke. Medzitým, čo bolo v Prašiciach vyšetrovanie, vojská obkľúčili lesy a tak sa stalo, že mnoho uprchlíkov pred Nemcami našlo v lesoch smrť, najmä Židia. Partizánom sa podarilo rozutekať. Akcia trvala tri dni. Na čo sa Nemci stiahli z nášho kraja. V nasledujúcich mesiacoch chodili už len menšie nemecké hliadky i jazda a tak prepadávali partizánske skupinky. Pri týchto menších akciách boli straty na oboch stranách. Front sa valil ohromným tempom. Cítili sme jeho blízkosť už na Vianoce 1944. Bombardovacie lietadlá navštevovali náš kraj. Nebolo treba ani sirén, ani poplašných zvukov zvonov a každý bežal skryť sa, chrániť svoj život. Vyučovanie bolo rušené každodennými poplachmi.

Koniec vojny

1. apríla 1945 bol náš kraj oslobodený. Občania si vydýchli vo vedomí, že sú už za frontom.
3. apríla 1945 prišli do dediny rumunské vojská, aby prehliadli dedinu a okolie dediny, či sú čisté od ustupujúceho vojska. Každý cítil, že koniec vojny je už blízky. Skutočne o mesiac od nášho oslobodenia, 9. mája 1945,

bolo vyhlásené prímerie. Čakaný deň prišiel. Deň šťastia. No žiaľ Bohu za ním ešte mnoho dní utrpenia a sklamania. Žena márne čakala muža, matka syna. Vojak vrátiť sa z frontu nenašiel nič, iba kopy kamenia, zbytky to z rodného domu.

Miestne národné výbory

Po oslobodení sa utvorili národné výbory a okresné národné výbory. Za predsedu Miestneho národného výboru bol zvolený Štefan Paluš. (V kronike je napísané František Paluš - na Štefan opravila autorka podľa údajov Olgy Cifrovej, dcéry a sestry menovaných.)

Zmena v škole v učiteľskom zbore

V novembri 1945 kolega Ján Eliáš, doterajší organista a učiteľ, s manželkou Augustou Eliášovou odišli do Baťovian na meštiansku školu. Miesto nich boli stanovení Eugen Fitt z Hladovky (Orava) na miesto organistu – učiteľa a Marienka Barátová na učiteľské miesto ako výpomocná učiteľka.“

Ján Eliáš: roky 1944 – 1945

Vojnové mrákavy aj nad dovtedy bezpečnou oblasťou Považského Inovca

Situácia v Prašiciach a okolí

„Od júla 1944 do 29. augusta 1944 v kaštieli na Duchonke bývala manželka Hansa Elarda Ludina, nemeckého vyslanca v Slovenskom štáte. Vystažovala sa z Bratislavy na Duchonku spolu s deťmi.

V rôznych miestach na Duchonke a na Kulhání sa zdržoval František Karmazín, vodca nemeckých fašistov na Slovensku. Ludinová bola hosťom baróna

Haupt-Stummera a Karmazín bol hosťom Františka Novotného, v tom čase správcu Duchonky. Ludinová s deťmi odišla do Bratislavy 29. augusta 1944 vo večerných hodinách. Karmazín a Novotný pravdepodobne tiež v tom čase. Ludinová a Haupt-Stummerovci sa viac do Prašíc nevrátili. Novotný sa vrátil asi 15. decembra 1944 so skupinou SIPO (bezpečnostná polícia - Sicherheitspolizei), zbral svoj nábytok a iné cennosti a odišiel.

Nemci prišli prvý raz do Prašíc 8. septembra 1944. Bola to skupina asi desiatich mužov. Obsadili nádvorie kostola, faru a zdržali sa v Prašiciach od 6.00 do 9.00 hodiny. Iba sa informovali o situácii. Asi 15. septembra 1944 prepadová skupina nemeckého vojska a gestapa vtrhla do Prašíc a zobrala Pavla Fröhlicha. Jeho žena s deťmi sa schovávala na záhradách v kukurici. Ľudvík Fröhlich, Michal (Maximilián) Fröhlich, Obständerovci sa zachránili útekem do hôr. Ženu Ľudvíka Fröhlicha zastrelili Nemci v záhrade pri pokuse o útek. Židia z celého okolia ušli do hôr. Najmä Fried z Velušoviec, Grünhut z Podhradia a iní.

Prvá skupina partizánov prišla do Prašíc asi 20. septembra 1944 v noci. Prišla na koňoch, ktoré vzali zo Štátneho žrebčince v Norovciach. Demontovala telefón na pošte a ešte pred svitaním odišla do hôr. Táto skupina prešla urýchlene v okolí Trenčína na Moravu, kde bola z väčšej časti zničená. Jej zvyšky prišli v januári 1945 do inoveckých hôr, ale boja sa nezúčastnili.

V októbri 1944 sa začali partizáni schádzať na Bielej Bukovine. Veliteľ bol Slovák Vladimír Žalman. Žalmanova skupina veľa vojenských akcií neuskutočnila a obyvateľstvu neškodila. Najväčšia chyba bola v tom, že urobila v Prašiciach zábavu, ktorú nazvali „partizánska“, čo v Topolčanoch narástlo na zábavu celej obce s partizánmi.

Najťažšia chvíľa pre Prašice a pre okolité obce bola v dňoch 1. – 5. decembra 1944. Do Prašíc a okolia prišlo asi 8 000 nemeckých vojakov. Bol to Volkssturm (ľudová armáda) a nitrianske gestapo s nitrianskymi gardistami. Gestapo a garda ostali v Prašiciach a vojsko postupovalo z rôznych strán smerom na Bielu Bukovinu. 1. decembra 1944 sa nemecké jednotky objavili pred Bielou Bukovinou. V posledných minútach sa Žalmanova jednotka

rozprchla do lesa, každý na vlastnú päsť. Židov, ktorí boli schovaní v Stokoch, nestačili ani upovedomiť. Keby boli Židia vybehli pár desiatok metrov do lesa, neboli by ich Nemci pochytili. Nemeckí vojaci ich našli v barákoch a všetkých postrelili.

Miša Fröhlicha a jeho švagrinu s dvoma malými deťmi zastrelili na ceste zo Stokov na Lehotu. Do Prašíc prišlo vojsko asi o 9.00 hodine a gestapo potom. Našli Obständerových a Weisových a odviezli ich na druhý deň do Nitry.”

Gestapo sa usadilo najprv na notárskom úrade a potom prešlo do školy. Na školský dvor zohnali všetkých mužov z obcí Prašice, Tvrdomestice, Nemečky, Závada a Podhradie. Za veliteľom gestapa prišli: učiteľ Ján Eliáš, farár Viktor Gajdošík a učiteľ Anton Daniš. Rozprával s ním len Ján Eliáš, lebo ostatní dvaja nevedeli po nemecky. Gestapácky kapitán vytiahol zoznam, na ktorom boli popísaní chlapci z Prašíc a okolia, ktorí boli v Žalmanovej partizánskej skupine. Boli popísaní nie podľa obcí a nie správne podľa mien, ale tak, ako ich v dedine volali, podľa prezývok. Ján Eliáš (pisateľ listu) povedal, že nepozná tých ľudí. Obrátil sa na farára a druhého učiteľa, tí ich tiež nepoznali. „Kto teda pozná ľudí?“ „Starosta,“ vyšlo z našich úst, „ten musí poznať.“ Prišiel starosta (komisár) Pavel Tomka. Kapitán gestapa mu dal do ruky papier, či pozná ľudí, čo sú na ňom uvedení. A Tomka povedal, že také mená v Prašiciach nie sú. Asi o 11.00 hodine prišiel do Prašíc veliteľ gestapa, plukovník. Usadil sa v notárovom dome. Po krátkom odpočinku v sprievode Jána Eliáša išiel na školský dvor a odtiaľ na žandársku stanicu. Vtom prišiel na koči zo Závady farár Hugo Csomor. Jeho perfektná nemčina celkom zmenila situáciu. Ján Eliáš prenechal plukovníka Csomorovi a títo išli na žandársku stanicu aj s Pavlom

Tomkom preverovať zhromaždených mužov. Občanov preverovali asi od 14.00 hodiny, až kým ich všetkých preverili. Potom už preverených chlapcov zahnali opäť na školský dvor a rozpustili ich na druhý deň ráno. Gestapácky veliteľ odišiel tretí deň ráno. Potom odišli aj ostatní.

„ V januári 1945 sa na Podhradie nasťahovali vlasovci, ktorí sa spojili s partizánmi. Veliteľ bol Anatolij Snežinský (vlastným menom Anton Aranecký). Pri tejto skupine padli

dvaja chlapci z Prašíc – Pavel Tomka, syn komisára Pavla Tomku, a Minárik. K partizánom ich priviedol František Páleník. Oslobodzovacia armáda prišla do Prašíc 2. apríla 1945. Bola to skupina rumunských vojakov, ktorá z Prašíc prešla na Považie.“

Tolko výber z listu Jána Eliáša písaného v auguste 1973. Ján Eliáš bol obecný kronikár od roku 1938 do septembra 1945.

Zlatica Arztová:

„ V Prašiciach boli dve“Opicky“, sestry Opitzové. Jedna bola manželka doktora Sergeja Korovina a druhá Augusta manželka Jána Eliáša, učiteľa – organizátora. Oto Opitz bol ich brat, ten býval asi v Topoľčanoch. Keď zomrel doktor Sergej Korovin, manželka ho dala pochovať v Topoľčanoch, kde sa aj s dcérou presťahovala. Hrob je už skasírovaný. „

■ Fotografia z kroniky prašickej školy - učiteľský zbor v Prašiciach, škol. rok 1934/35. Sediaci zľava: Ida Vanková, farár Viktor Gajdošík, doktor Sergej Korovin - prašický lekár, Augusta Eliášová rod. Opitzová. Stojaci zľava: Ján Eliáš, Ida Pokusová, Imrich Pokus, Alexander Radimerský.

■ Na fotografii vpredu sediaca je dcéra prašického doktora Sergeja Korovina, vzadu jej opatrovatelka Jozefína (nebola z Prašíc) a František Boháčík.

■ Aj takto to bolo: doprava guľatiny z inoveckých hôr.

Z vlastnej kroniky Imricha Tomku vyberám:

„Narodil som sa 24. septembra 1924 v Prašiciach v dome č. 2 (neskôr 28) na dolnom konci dediny. Tento dom stál osamote. Iba dom nebohého Ľudovíta Laciku (Rešetu) stál poniže. Dookola bolo pole.

Do školy som chodil v Prašiciach osem zím. V lete sa do školy chodilo zriedka, lebo práca na poli bola prednejšia. Od mája do novembra sme všetci chodili bosí, i rodičia. V roku 1938 som školu ukončil. Pre nezamestnanosť a žiadne možnosti učenia som zostal doma pomáhať otcovi pri poľnohospodárstve.

Bola to doba ťažká, chmúrna – príprava na II. svetovú vojnu. Pracoval som raz doma, inokedy v okolitých lesoch ako drevorubač. U baróna Leo Haupt-Stummera, Stará Hora, Kulháň a Stará Huť. U baróna Augusta Stummera Duchonka a u veľkostatkára Szokoloczyho v Horčianskom na druhej strane Inovca. Na jar i v lete som sčasti pracoval na poli u Jakuba Fröhlicha v Prašiciach, u Ivana Frieda vo Velušovciach a Polláka na Novom Svete (mzda 4 koruny denne). Cez žatvu som chodil ako mláťačkar po okolitých dedinách.

V septembri v roku 1939 zasiahla Európu II. svetová vojna. Aj naši chlapci odchádzali na front.

V roku 1944 sa začali formovať partizánske skupiny na Slovensku. Prišli aj do oblastí inoveckých hôr.

2. augusta 1944 som mal prvýkrát možnosť stretnúť partizánsku jednotku. Bolo to tak, že robotníci v Starej Huti (kde som bol i ja) ťažili a expedovali guľatinu do Nemec-ka. Z hôr guľatinu odvážala úzkokoľajkou malá parná mašinka (Augusta) až do Topoľčian na pílu.

Veliteľ partizánskej skupiny (Míša, sovietsky občan) zastavil túto mašinku. Vyzval robotníkov a obsluhu mašinky, aby sa vzdialili – šli domov, lebo ťažbu dre-

va pre Nemecko zastavujú. O niekoľko minút vyletela mašinka do povetria a tým aj zanikla možnosť pracovať v lesoch.

Veliteľ nás vyzval, aby sme vstúpili do ich radov. Nevidel a nečakal som iné možnosti a bez váhania som sa prihlásil k partizánskej skupine 10. práporu Jána Žižku, ktorej velil Vladimír Žalman.

Ťažko som si zvykal na tento nebezpečný život. Poslušne som plnil rozkazy veliteľov, až pokiaľ našu skupinu neprepadla organizovaná armáda pre likvidáciu inoveckých partizánov. Keďže som poznal celý Inovec, bol som po prepade vybratý ako rozviedčik.

Opatrne som postupoval s koňom asi 100 metrov pred skupinou (80 mužov).

Sotva som urobil 2 – 3 kroky na zasneženú lúku, vpadol som priamo do rúk nepriateľa. Prvý výstrel zasiahol koňa do šije, pričom sa zrútil a tým ma čiastočne kryl. Bola mi daná možnosť so zraneným pravým členkom ustúpiť a vymaniť sa z rúk smrti.

Oddelený od skupiny dostal som sa do bezpečia. Po niekoľkých dňoch pobytu doma a po zotavení ma odvieďli na nútené práce. Kopali sme zákopy pod prísny dozorom nemeckých vojakov. Celé dni a týždne som mrzol a hľadoval v mokrých, studených okopoch za nepretržitého napomínania „gema – gema!“. To trvalo až do príchodu oslobodzovacích vojsk.

Pri eskorte do Nemecka sa mi podarilo utiecť z vlaku. 31. marca 1945, na Bielu sobotu, som došiel domov. O tri dni, 3. apríla 1945, v ranných hodinách bola oslobodená naša obec.

1. októbra 1945 som riadne narukoval k leteckému pluku v Poprade a po škole na letisko Piešťany. 27. júla 1947 som došiel do civilu.“

■ Mechanické zvážanie dreva na prispôsobenom podvozku (povagli) vagóna po koľajniciach zo Stokov dolu kopcom do depa na Duchonke. Brzdári regulovali rýchlosť zvážania. Koníky šli s pohoničom pešo za nákladom. Po vyložení dreva v depe ťahali koníky po koľajniciach podvozok naspäť do hory.

Spomienky Jozefa Michalku z Prašíc,

narodeného v roku 1911, na príchod nemeckých vojsk do Prašíc koncom novembra 1944.

Prepis zo zvukovej nahrávky z roku 2010.

„Ráno som nakrmlil lichvu, že vezmem do mesta predat' brava. Naproti suseda „Hrňovka“ len čo sa dozvedela, že idem s bravom do mesta, prišla za mnou a hovorí mi:

„Sused, aj ja mám brava, vezmi aj toho do mesta. Za čo predáš, za to bude.“ „Viete suseda, aj by som vám to spravil, ale...“

My sme mali kravu a vola, a tá krava bola strašne háklivá na nohy. „Do Topoľčian, keď ju preženiem, už ju nebudem môcť ani zapriať,“ hovoril som. Vtedy boli také cesty pichľavé, kamenisté. Hovädá, čo okľavie... Jej zaťko Ján aj Štefan Záhradní mali obidvaja dokopy aj kravu, aj vola. „Hrňovka“ išla, doviedla vola.

Naložil som bravov na voz. Zapriahol som zaťkovho vola aj nášho vola, to boli také veľké hovädá. Musel som ich v ruke držať a viesť, aby sa voľačo nestalo.

Tak som prišiel s tým vozom niže dediny, ako boli Kamienky pri Fatinov jarok. Naraz zdola z Topoľčian plná cesta chlapov, vojakov. 800 vojakov – Nemcov išlo hore. Ján Záhradný išiel na bicykli dole do Topoľčian a zbadal, že idú od Jacoviec hore Nemci – vojsko. Tak sa vrátil a mne povedal: „Jožo, vieš čo, idú hore Nemci, vráť sa! Toho vola ja nedám.“

„Jano, nikto sa nevracia, ľudia idú na vozoch do mesta, len ja sa musím vrátiť?“

„Keď sa nevrátiš, ja vola vypriahnem, je nedám vola.“

„Tak aspoň mi pomôž ten voz obrátiť.“

Tam bola taká úzka cesta, len čo sme voz obrátili, boli Nemci pri nás.

Jano sadol na bicykel a išiel preč. Ja som ostal tam a Nemci sa ma pýtali, či som partizán, keď sa vraciam. Nemci mi ukázali, aby som išiel pred nimi, hovorili:

„Gema, gema!“ Báli sa, že z dediny alebo z hôr nastroja delá a pozabíjajú ich, tak išli furt len za mnou.

Takto sme prišli do dediny. Už som mal dom postavený na dolnom konci, len sme tam ešte nebývali. Tam som zostal stáť a oni sa znovu pýtali, či som partizán.

„Nie som, toto je môj dom. Tu mám trocha roboty.“

Nemci ma tam nechali, a keď zašli, tak som s vozom šiel domov na Fundíše. „Hrňovke“ som povedal, čo sa stalo, že Nemci nikoho nepristavovali. Nášho brava som dal do chlieva a jej som vrátil do chlieva. (Vola som jej dával, aby ho vrátila do maštale, ale ona povedala, že sa mu vykašle.) Vola som zaviedol Záhradným. Len čo Štefan vola dal do maštale, už tam boli Nemci. Zobrali Štefana aj mňa, tak ako som bol vyrichtovaný do Topoľčian, nás zaviedli na školský dvor v Prašiciach.

A tam som bol celý deň, celú noc, až na druhý deň po obede nás pustili. Aj to by nás neboli pustili. Len Pokus Imrich bol veľký priateľ s veliteľom, ktorý mu povedal, že celé Prašice chcú zničiť, zobrať, čo sa dá, a zničiť celú dedinu.

Imrich hovorí: „Sme kamaráti, ako bratia. Toto by si mi urobil, dedine? Prosím ťa, pomôž.“ Tak potom veliteľ povedal: „Nič sa nebude robiť.“ Všetci sa zbalili a išli preč. Keby ho nebolo, tak celá dedina je znivočená. 800 vojakov, čo by boli pálili a zobrali všetko, čo by sa im bolo ľúbilo.“

■ Fotografie z archívu Antona Michalku z r. 1943.
Zl'ava Jozef Michalka /1911/, syn Jozef /1941/, manželka Zuzana rod. Zdichavská, matka Kristína Michalková rod. Štrbavá.

■ Jozef Michalka ako 100-ročný na prašickom cintoríne.

Z listu bývalého vojaka v II. svetovej vojne zo dňa 8. 12. 1987:

L'udovít Lacika, nar. 15. 12. 1923 v Prašiciach, bytom Banská Bystrica, trieda SNP č. 49:

„Vojenskú základnú službu som nastúpil 1. 10. 1943 k bývalému Pluku útočnej vozby v Martine, kde som sa 25. 8. 1944 ako vojak s celou posádkou zapojil do Slovenského národného povstania. Bojov som sa zúčastnil v priestore Dubná Skala – Vrútky – Priekopa a po krátkom odpočinku v priestore medzi obcami Sučany – Dražkovce, kde som bol dňa 19. 9. 1944 ranený (priestrel chodidla pravej nohy) pri záchrane spolubojovníka. Ošetrený som bol v nemocnici v Martine, transportom ranených z Příboviec prevezený do Banskej Bystrice

a odtiaľ do vojenskej poľnej nemocnice v obci Staré Hory, okres Banská Bystrica. Zdravotný stav bol vážny a hrozila mi amputácia pravej nohy nad členkom. Za záchranu nohy vďačím akademikovi Šiškovi, vtedy npor. zdrav. služby, ktorý ma operoval. Pred príchodom nemeckých fašistických vojsk som bol zo Starých Hôr evakuovaný na Donovaly, kde som bol ako ranený v škole 28. 10. 1944 zajatý a odvezený do vojenskej zajateckej nemocnice v Banskej Bystrici. Tu som sa stretol s Matúšom Novotným z Prašíc, ktorý bol tiež zajatý ako ranený. Z vojenskej zajateckej nemocnice som bol 9. 11. 1944 prepustený na domáce liečenie a vrátil som sa do Prašíc k rodičom, kde som sa domáckym spôsobom liečil.

Dňa 5. 5. 1945 som bol prijatý do Čsl. armády a vojenskú službu som vykonával až do 2. 11. 1945, keď som nastúpil do služieb ZNB. V Zbore národnej bezpečnosti som vykonával rôzne funkcie až do 30. 6. 1981, keď som v hodnosti podplukovníka odišiel do dôchodku.“

■ Ľudovít Lacika (1923), účastník SNP.

■ Matúš Novotný z Prašíc ako vojak. Spolu s Ľudovítom Lacikom boli ako ranení v zajateckej nemocnici v Banskej Bystrici.

Krátko zo životopisu Michala Novotného:

Michal Novotný, narodený 1. 10. 1883 vo Velušovciach, zomrel 25. 10. 1958 vo Velušovciach.

Bol ženatý. Prvá dcéra Rozália, narodená v roku 1913, mala rok, keď jej otec Michal odišiel na vojnu. Dostal sa do zajatia v Rusku, kde bol štyri roky. Keď sa vrátil domov, pomýlil si dcéru Rózku s bratovou dcérou Magdalénkou, ktorá bola oveľa menšia. Ani si neuvedomil, že Rózka už vyrástla. Táto jeho Rózka sa v dospelosti vydala za Imricha Novotného do Prašíc. Imrich bol brat Matúša Novotného. Michal Novotný po návrate zo zajatia (vojny) bol richtárom vo Velušovciach. Rovnakú uniformu ako Michal Novotný mal aj Pe-

ter Mrázik, nar. 27. 6. 1884 v Prašiciach, o ktorom je napísané v publikácii Hrdinovia z Prašíc padlí v I. svetovej vojne pod č. 13. Jeho vnuk Ján Pokus 11. 11. 2019 povedal: „Môj dedko Peter Mrázik šiel na vojnu v roku 1914 a v tom roku aj padol. Stačil poslať len fotku. V čase, keď odišiel, moja mama, jeho dcéra Anna, ešte nebola na svete. Narodila sa v júli 1914. Nevieme, či bol dedko aj niekde v zajatí, ale po roku 1914 o ňom príbuzní nedostali žiadnu správu. Nikdy sa z vojny domov nevrátil.“

■ Fotografia z archívu Olinky Hubinskej, rod. Novotnej (nar. v r. 1941).
Na fotografii vpravo jej starý otec Michal Novotný v uniforme legionára. Légie organizoval Milan Rastislav Štefánik.

■ Peter Mrázik ako vojak v I. svetovej vojne.
Fotografia je z archívu Jána Pokusa.

Zo spomienok občanov

Spomienky sestry Ľudovíta Laciku, Jolanky: *Koncom novembra 1944, keď prišli Nemci do Prašíc hľadať partizánov, pobrali všetkých chlapov z dediny, prezreli každý dom.*

Jolanka Laciková mala vtedy štrnásť rokov. Vojaci prišli k nim a zobrali brata Ľudovíta. Ako ho brali, začul to jeho otec vo vedľajšej miestnosti, kde ležal chorý. Prišiel za vojakmi, čo sa robí? Aj jeho zobrali a odvedli na školský dvor.

Jolanka sa veľmi bála. Mama ju posielala schovať sa do susedov, ale ona nešla. Povedala jej: „Mamička, keď vás zastrelia, ani ja nechcem žiť.“ Mala oblečený taký červený sveter od krstnej mamy. Ani sa nevyzliekla, keď ju majú zastreliť, bude radšej oblečená. Lahla si na posteľ a od strachu sa tak spotila, až perina bola červená od toho svetla.

Jej otca prepustili ešte v ten večer domov, pomohol mu farár Gajdošík. (Otec zomrel 2. 5. 1947). Brat Ľudovít prišiel domov na druhý deň.

Rozália (1945): „Moja mama Veronika hovorila, že k nám prišiel jeden vojak a pýtal sa: ‚Kde pán?‘ Mama povedala: ‚Dubnica‘. Pozeral pod posteľ a prehľadával dom. Brat Milanko narodený 12. 11. 1942 mu hovoril: ‚Dedko preč! Dedko preč!‘ A tak vojak odišiel. Mama ani nevedela, že brali chlapov na školský dvor, až neskôr sa to dozvedela.“

Paulína (1930): „Naša oblasť najviac trpela počas II. svetovej vojny v rokoch 1944/45, keď tu bolo veľa Nemcov, aj veľa partizánov. Do školy sme v školskom roku 1944/45 chodili, ale málo sme sa učili, lebo každú chvíľu bol poplach, a už sme všetci z tried utekali do školskej záhrady, kde sme sa rozprchli a pomaly prechádzali. Ku koncu vojny už nemuseli ani vyhlasovať poplach, len čo sme začuli hukot lietadiel, už sme boli v školskej záhrade. Veľmi veľa lietadiel (200 – 500) letelo jedným smerom a potom po určitej dobe sa zas vracalo späť. Jeden polrok nás ani neklasifikovali.“

Bola som ôsmačka, keď koncom novembra v roku 1945 prišiel do Prašíc učiteľ - organista Eugen Fitt. V nedeľu po litániách, ktoré bývali o 15. hodine, nás učil spievať.

Raz sme išli spievajúc na Duchonku až po zákopy, ktoré mali Nemci vykopané. Od farárovej hory až po Nemečky bol vykopaný hlboký jarok (zákop). Ako sme vyspevovali, zrazu sme začuli výbuch od Topolčian. Vrátili sme sa rýchlo domov. Keď som prišla, doma nikoho nebolo. Všetci boli poschovávaní.

Každý dom v dedine mal vykopanú jamu, a keď ľudia začuli lietadlá, utekali sa do nej rýchlo skryť. Bola to taká veľká, hlboká jama. Šlo sa do nej schodíkmi. V jame boli hrady a na nich sa sedelo.

Lietadlá vtedy zhodili tri bomby. V oblasti ako sa ide od Trojičky do Prašíc na pravej strane pri Fatinovom jarku dve (tam zostali veľké jamy) a jedna spadla na urbáre medzi Okšov Mlyn a Prašice.“

■ Svadobný sprievod Paulíny Okšovej v roku 1949.

Zľava dievčatá: Viktória Palušová, „Jánesová“, Mária Okšová, Otília Laciková, Lýdia Pokusová.

V II. svetovej vojne boli v zajatí viacerí vojaci z Prašíc

Anton Mrázik,

nar. 24. 1. 1921 v Prašiciach.

Bol ako vojak v zajatí v Rusku. Vojnu prežil. V civile začal robiť stavbára. Veľa domov v Prašiciach doteraz nesie pečať práce jeho rúk a umu. Bol významným stavbyvedúcim hlavne v Bratislave a okolí. V dôchodcovskom veku sa podieľal na stavbe prašickej fary.

■ Na fotografii
Anton Mrázik.

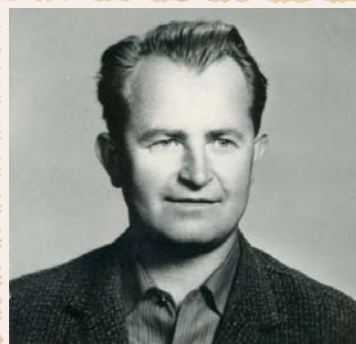

■ Na fotografii z roku 1984 žijúci účastníci Karpatsko-dukelskej operácie z oblasti Topoľčian.

Pavol Kišac,

nar. 18. 9. 1925 v Prašiciach.

Bol v zajatí v Nemecku. Na konci vojny zajatecké tábory zrušili a väzňov prepustili. Veľkú časť cesty domov absolvoval pešo, nakoľko doprava - hlavne železničná - bola ochromená. Boli zničené vlaky, koľaje, mosty. Domov prišiel po strastnom putovaní. Doma robil mäsiara a neskôr šoféra prašického autobusu.

■ Na fotografii Pavol Kišac.

■ Fotografia zo zajateckého tábora v nemeckom Leipzigu. Stojaci druhý zľava Pavol Kišac. V tábore pracoval v kuchyni. Na rubovej strane fotografie je dátum 29. 12. 1944 a ešte je napísané: 1 Rus, 2 Poláci, 1 Čech, 2 Slováci.

■ Na fotografii zľava zpredu stojaci dospelí: Alena Števanková (dcéra Pavla Kišaca), čerstvý osemdesiatnik Štefan Tomka (účastník I. svetovej vojny), Paulína Kišacová (manželka Pavla Kišaca), Bebina Tomková, Imrich Tomka, Margita Laciková.

Zo spomienok občanov

Albert Bruchatý a Cyril Beniak boli spolu v jednom koncentračnom tábore v Nemecku.

V Prašiciach sa spomína príbeh ako sa tam stratil jeden chlieb. Pri prehľadávaní miestnosti chlieb našli pod vankúšom Cyrila Beniaka, ale ten ho tam neschoval. No rozkaz znel „zastreliť!“ Vtedy sa ozval Albert Bruchatý: „Zastreľte mňa, on má malé deti.“ Na šťastie nezastreli nikoho.

SÚHRN UDALOSTÍ v našej obci a okolí, ktoré sa udiali v novembri a decembri 1944

Z publikácie Kronika bojov – partizánska brigáda Jána Žižku vyberám:

Strana 107 „V posledných novembrových dňoch sa v horách Považského Inovca sústredili značné partizánske sily. Okrem jednotiek brigády Jána Žižku, najmä základných práporov Žalmana a Zujeva, tam boli aj jednotky brigády pplk. Snežinského, prápor Rilina a iné jednotky.

Fašisti začali okolo pohoria sústreďovať silné zoskupenie wehrmachtu, vlasovcov a POHG (pohotovostné oddiely Hlinkovej gardy) už 26. novembra 1944. Odhadovalo sa sústredenie asi 15 000 mužov vycvičených v taktike protipartizánskeho boja. Pre východisko útoku volili smer od Zlatník, od Mníchovej Lehoty a od Prašíc.

Strana 109: K boju na Bielej Bukovine došlo 29. novembra 1944. Partizáni z Bielej Bukoviny ustupovali do hlbokého lesa. Žalmanov prápor stratil počas bojov 47 príslušníkov. (Zbrane mali, ale mali málo munície.)

Príkladom hrdinstva bol hneď v začiatkoch bojov partizán Erich Politzer. Bol vyslaný ako spojka na koni do Prašíc a dostal sa do obkľúčenia fašistov. Keď videl, že sa nezachráni, zastrelil najskôr svojho koňa a potom seba. Jeho čin sledovalo z lesa niekoľko partizánov. Pomôcť mu nemohli, ale ako príklad ostal všetkým v pamäti.

Strana 110: 30. novembra 1944 fašisti obsadili obec Cimenná. Z domov vyviekli všetkých chlapov od 16 do 65 rokov. Pri vypočúvaní niekoľkých zabili. Vypálili niekoľko domov.“

Martin Lacko v Historickom časopise: „...30. novembra 1944... ‚Vyčisťovacie‘ jednotky prečesávali Panskú Javorinu a Bielu Bukovinu, pričom vypálili viacero partizánskych bunkrov, hájovní, no i chát a domčekov pre lesných robotníkov. Bunker v Stokoch (Podhradie), v ktorom našli skrytých židovských občanov – mužov, ženy, deti – vypálili a židovských občanov povraždili.“

„30. 11. 1944 obsadili nemecké jednotky obce, v ktorých sa partizáni najčastejšie zdržovali – Podhradie, Prašice, Nemečky, Závada a Velušovce. Všetkých mužov od 16 do 60 rokov...odvliekli na dvor obecnej školy v Prašiciach...“ (Kronika prašickej školy).

František Paluš: „V doline Stoky, v katastri obce Podhradie, v drevených barákoch pre lesných robotníkov bývali židovské rodiny. 29. novembra 1944 ich tam Nemci našli a všetkých postrieľali. Drevené baráky vypálili.“

V Stokoch pravdepodobne prišli o život aj Neumannovci:

Alexander Neumann, 45-ročný obchodný cestujúci
zo Žiliny

Janka Neumanová, 45-ročná, zo Žiliny

Juraj Neumann, 13-ročný, zo Žiliny

Viera Neumannová, 8-ročná, zo Žiliny

Margita Neumannová 39-ročná, zo Žiliny

Šimon Neumann, 61-ročný hostinský

z Čuklasoviec

Janka Neumannová, 30-ročná, z Čuklasoviec

Herman Neumann 23-ročný, z Čuklasoviec

Eugen Neumann 21-ročný, z Čuklasoviec

Michal Neumann, 17-ročný, z Čuklasoviec

Eleonóra Neumanová, 13-ročná, z Čuklasoviec

Podľa matričných údajov sa nevie presný deň ani miesto ich úmrtia.

Boli vyhlásení za mŕtvych v roku 1947 v Žiline (občania zo Žiliny) a v roku 1946 v Bánovciach nad Bebravou (občania z Čuklasoviec).

Ďalší občania zastrelení pravdepodobne v Stokoch (Podhradie):

rodina Sendevcov z Tvrdomestíc – dvaja dospelí a dve deti

Anna Bernfeldová z Tvrdomestíc, svokra Sendeho

rodina Stálovcov z Bánoviec nad Bebravou – dvaja dospelí a dve deti

Schykovci Július a Rozália z Prenčova

rodina Weissová zo Šišova – dvaja dospelí

Müllerovci zo Žiliny

V rokoch 1944 – 1945 boli v oblasti Považského Inovca zastrelené aj ďalšie desiatky známych i neznámych osôb z Prašíc, z okolitých a vzdialených obcí aj cudzincov:

Pavel Martečík, 18-ročný strojný zámočník z Uhrovca. Bol zastrelený na Bielej Bukovine 27. 11. 1944.

August Kurtiš, 19-ročný poľnohospodársky robotník z Čiernej Lehoty

Jozef Zajac, 21-ročný poľnohospodársky robotník z Libichavy

Mikuláš Herda, 25-ročný poľnohospodársky robotník zo Závady

Cyril Kováčik, 25-ročný, poľnohospodársky robotník zo Záhrad

Ján Kováčik, 19-ročný strojný zámočník z Jastrabieho

Imrich Ičkovič, 21-ročný študent z Michaloviec.

Obete II. svetovej vojny z okolitých obcí a miest (matričné záznamy v Prašiciach):

Michal Grznár, 23-ročný strelník v zálohe pešieho pluku (motorizovaný peší pluk 21), bydlisko Tvrdomestice.

Rodičia Jozef Grznár a Mária Okšová.

Zomrel 28. 6. 1942 pri obci Marinovka, okres Snežnoje, oblasť Stalino, Ukrajina, Sovietske Rusko.

Zomrel na bojišti hrdinskou smrťou za slovenskú vlasť. Zapísané na základe výnosu ministerstva vnútra v Bratislave v roku 1942.

Ján Róža, 25-ročný nadporučík letectva. Bydlisko Piešťany. Zhorel s lietadlom v oblasti Podhradia 6. 9. 1940.

Augustín Helbich, 22-ročný strelník pešieho pluku. Bydlisko Podhradie. Rodičia Ignác Helbich a Alojzia Zvozilová.

Zastrelený 3. 11. 1942 sedem kilometrov severne od obce Ptič, okres a oblasť Mozyr, Bielorusko, Sovietske Rusko.

Ďalší vyhlásení za mŕtvych:

Šimon Feldmann, 46-ročný obchodník, Závada

Vojtech Köveš, 53-ročný hospodár, Topoľčany

Klára Köveš, 38-ročná, Topoľčany

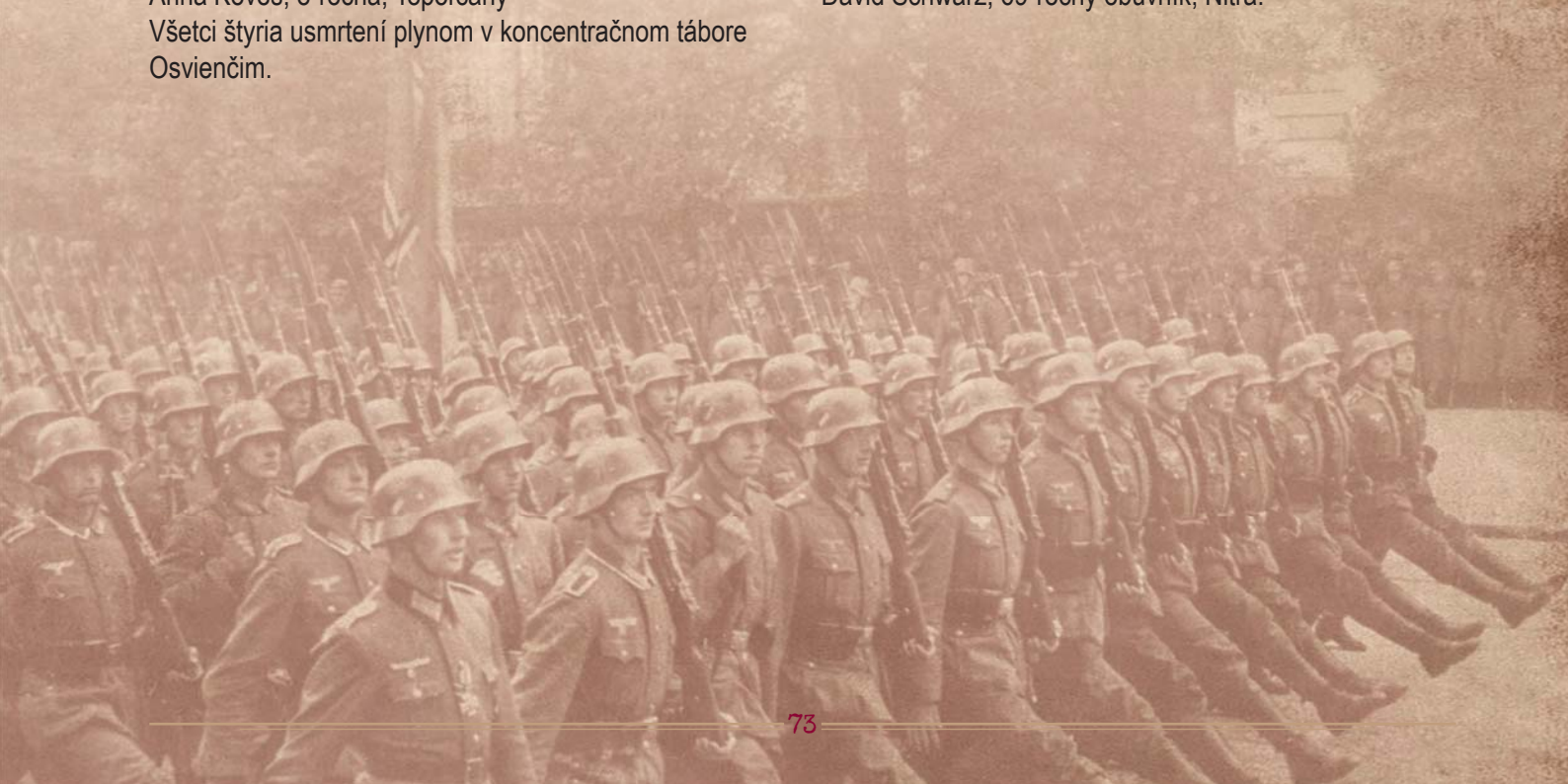
Anna Köveš, 8-ročná, Topoľčany

Všetci štyria usmrtení plynom v koncentračnom tábore Osvienčim.

Hermína Bernfeldová, rod. Steinerová, vdova, 64-ročná, Topoľčany

Helena Bernfeldová, 34-ročná, Topoľčany

Dávid Schwarz, 69-ročný obuvník, Nitra.

František Boháčik (1917) – základná vojenská služba 1938 – 1940

V roku 1938 som mal narukovať do Topoľčian, ale už to bolo také rozpíchané, že ma dali aj s viacerými Slovákmi do Pardubíc. Tam nás dobre popreháňali. Ešte sme nestačili urobiť ani základný výcvik, prišli Nemci. Už sme si nemohli sadnúť ani na kavalce (železnú posteľ). Napomínali nás: „Nesedejte tady na kavalce!“ My sme hovorili, že aj nemeckí vojaci sedia na kavalcoch. „Hoši, neobdivujte zdě těch mláďencův, to jsou jenom hosté.“ Z Pardubíc nás vlakom zaviezli do kasárni v Bratislave, ale ani tam nás nechceli. Odtiaľ nás hneď poslali do Banskej Bystrice, Kráľová, Radvaň. Neskôr nás preložili z Banskej Bystrice do Nitry. Tam som najviac prežil aj utrpení, aj strachu. Chodil som na šoférsky kurz, a keď som ho absolvoval, aj ja som sa stal inštruktorom. Učil

som vojakov riadiť nákladné autá. Na autách sme jazdili až do okolia Prešova. Tam sú všelijaké nárečia, ani sme si s tamojšími ľuďmi nerozumeli. Inštruktor, čo mňa učil jazdiť, ma vždy upozorňoval, aby som sa pri jazde ako inštruktor nikdy nevykláňal z okna auta, že je to veľmi nebezpečné. Neskôr som sa dozvedel, že jemu sa to vykláňanie stalo osudným.

■ Na fotografii kalvária v Nitre – smer naše kasárne (František Boháčik).

■ Vojak František Boháčik.

■ Pohľadnica z 25. augusta 1940 – na pohľadnici Andrej Hlinka, narodený 27. 9. 1864 v Černovej, zomrel 16. 8. 1938 73-ročný v Ružomberku. Vyštudoval za kňaza. Bol národovec, politik, publicista a prekladateľ.

■ Dôstojníci v Nitre, na fotografii vpravo Šmíd, mal na starosti autá (1938-1940).

■ Vojak v uniforme Hlinkovej gardy.

■ Vojak Viktor Detko zo Záhrad.

■ Skupina dôstojníkov v Nitre, na fotografii prvý zľava Kováč, ešte nebol dôstojník, až neskôr sa ním stal.

■ Na cvičisku - občas sa auto pokazí a oddychuje celá kolóna.

■ Oddych v teréne a na izbe na kavalcoch.

■ Vojaci na návšteve – vľavo Ján Boháčik, vpravo František Boháčik.

■ A ide sa domov.

■ Fotografia od Jozefa Paluša zo Slnecnej – vždy pripravení.

■ František Máliš ako vojak,

■ a v skupine vojakov 10. delostreleckého pluku.

Poznámky na záver publikácie

Zisťovala som dátum, kedy Nemci obsadili obec Prašice, zhromaždili všetkých mužov na školský dvor nielen z Prašíc, ale aj z Nemečiek, Podhradia, Závady, Velušoviec a vyšetrovali, kto je partizán. Až na jeden zdroj (3. 11. 1944) sa udalosť udiala koncom novembra 1944. K presnému dátumu som sa nedopátrala. Podľa viacerých zdrojov sú dátumy v rozpätí od 29. novembra 1944 po 5. december 1944. Najdôveryhodnejší dátum je v kronike prašickej školy – 30. november 1944, nakoľko v tento deň podľa matričných údajov zastrelili Jána Biháriho a Michala Grznára. Mnohí občania Prašíc tvrdili, že to bol deň, keď Nemci brali chlapov na školský dvor. Paulína (1930), dcéra jedného zo zajatých mužov, hovorila, že nosila otcovi aj obed. V prvý deň prepustili domov len chorých mužov. Bol medzi nimi aj Ján Bihári z Podhradia, ktorého na ceste domov cez pole zastrelili vojenské hliadky. Nakoľko vtedy padal sneh, našli ho, až keď sa začal topiť. Dva dni chlapov držali na školskom dvore a preverovali. Na druhý deň večer prepustili domov Prašičanov a na tretí deň aj mužov z okolitých obcí. V bunkri (Lacko Martin aj niektorí občania Prašíc) resp. v drevenom baráku pre lesných robotníkov (Paluš František) v doline Stoky (Podhradie) sa ukrývali hlavne židovskí občania (36 občanov, z toho 9 detí do trinásť rokov). Z písomných prameňov z obdobia druhej svetovej vojny, uložených vo Vojenskom historickom archíve v Trnave, sa dá zistiť, ktorí občania v baráku prechodne bývali. Koľko z nich Nemci pri prečesávaní tejto oblasti Považského Inovca koncom novembra 1944 zabili, sa nevie dodnes.

V údajoch o úmrtiach v matrike nesúhlasia dátumy, ako deň úmrtia, a tým aj vek u osôb vyhlásených za mŕtvych,

s dátumami skutočného úmrtia, lebo sa vzhľadom na udalosti nedali zistiť.

Pomník Biela Bukovina (Podhradie) má byť v nápis – Na tomto mieste v r.1944 sídlila 10.rota partizánskej brigády J. Žižku z Trocnova, nie 10. rota, ale 10. prápor (Filip Petruš). Vladimír Žalman bol veliteľom III. roty v oblasti Uhrovca. Rota sa postupne rozrástla a vytvoril sa 10. prápor J. Žižku. Vladimír Žalman už ako kapitán zostal jeho veliteľom. Za pobytu na Bielej Bukovine bol stále veliteľom 10. práporu.

■ Na fotografii je František Paluš, ktorý viedol Žalmanovu jednotku zo Starej Hory na Kulháň a potom na Bielu Bukovinu.

Imrich Tomka, vlastná kronika:

„kto neprežil hrôzy vojny,
nikdy nepochopí a nevie si
vážiť mier na svete!“

Mojím cieľom nebolo opísať hrôzy II. svetovej vojny, ale upozorniť na tých občanov Prašíc, ktorí prišli o život pre vojnu. Tak veľmi chceli žiť, lebo boli zdraví, mladí, krásni a silní.

Táto publikáciu opisuje skutočné udalosti a autormi sú ťažko skúšaní občania Prašíc.

Ďakujem všetkým menovaným aj nemenovaným ľuďom, ktorí prispeli k odkrytiu tajomstiev našich padlých občanov a k objasneniu udalostí z obdobia II. svetovej vojny v oblasti Považského Inovca.

Poznámka

Podľa pravidiel slovenského pravopisu, má byť slovenský štát s malým "s", ale v citáciách som ponechala veľké "S", ako bolo uvádzané v prameňoch, z ktorých som čerpala.

Použitá literatúra:

Lukačka, Ján, PhDr.: Obec Prašice 1245 – 1995. Vydal OÚ Prašice v spolupráci s fondom Pro Slovakia pri príležitosti 750. výročia prvej písomnej zmienky o obci, 1995.

Kolektív autorov: Zlatníky prírodopis – história – súčasnosť, 2006. Vydal Obecný úrad Zlatníky.

Žalman, Vladimír: Spomienky na SNP.

Kolektív autorov: V službách svojho ľudu.

Kubovčák, Dušan – Šagát, Milan: Z kroniky bojov partizánskeho zväzku Jána Žižku, Vlastivedné múzeum Topoľčany, 1984.

Lemeš, Vladimír: Nemečky, výročie prvej písomnej zmienky o obci.

Labudová, Silvia: História Duchonky a okolia, hľadanie pravdy v archívoch. Súkromná zbierka.

Lacko, Martin: Historický časopis 51, 1, 2003, strany 82 – 100, článok „Partizánska brigáda pplk. Snežinského a jej činnosť v oblasti Považského Inovca“.

Petrus, Filip: diplomová práca – Protifašistický odboj v podhorských obciach Považského Inovca v bývalom prašickom a hrádockom notárskom obvode v rokoch 1939 - 1945.

Prašické matriky štátne aj cirkevné.

Archív Topoľčany: Kronika prašickej školy.

Súpisy občanov Prašíc z r. 1942.

Tomka, Imrich: Vlastná kronika.

Eliáš, Ján: list kronikárovi obce Prašice z augusta 1973.

Fitt, Eugen: Kronika obce Prašice od roku 1945 str. 5.

Michalka, Anton: Zápisy z rozhovorov s mojim otcom Michalkom Imrichom, nar. 24. 10. 1911.

Lacika, Ľudovít : list a fotografie tajomníčke MNV Prašice.

Štefkovič, Jozef: Spomienky na vojnové udalosti v obci Podhradie a okolí v roku 1944-45. Článok na webovej stránke obce Podhradie.

Internet: Chronológia II. svetovej vojny, Wikipédia, druhá svetová vojna : História v skratke, /PDF/ Priebeh II. svetovej vojny, II. svetová vojna v skratke pre základné školy.

Internet: Vojenské jednotky, veľkosť, Wikipédia.

Vojenský historický archív Trnava: Národnooslobodzovacie hnutie v oblasti Považského Inovca.

Internet: Slovenská republika (1939 – 1945), Wikipédia, Vznik Slovenského štátu, Wikipédia.

Internet: Andrej Hlinka, Wikipédia.

Miestny národný výbor v Prašiciach: súpis osôb, ktoré padli – zo dňa 18. augusta 1945, predseda MNV Štefan Paluš (archív Topoľčany).

Miestny národný výbor vo Velušovciach: súpis osôb, ktoré padli - zo dňa 18. augusta 1945, predseda MNV Filip Herda (archív Topoľčany).

Ďalšie písomné zdroje z pomníkov cintorína v Prašiciach.

Obsah

Príhovor starostky Prašíc Eriky Nemešovej	3
Úvodné slová	4
II. svetová vojna v skratke (zdroj internet)	6
Zoznam spolutvorcov diela	7
Zoznam občanov padlých v II. svetovej vojne z pomníka	8
O jednotlivých padlých podrobnejšie	9
Obete, ktoré nie sú na pomníkoch obce	49
Biely kríž	51
Drevený kríž	52
Biela Bukovina	53
Stará Hora	57
Ďalšie spomienky občanov, úryvky z kroník a listov	58
Vojaci z Prašíc, ktorí sa vrátili zo zajatia domov	69
Súhrn udalostí v našej obci a okolí v novembri a decembri 1944	71
Zoznamy obetí II. svetovej vojny z iných dedín a miest	72
František Boháčik, základná vojenská služba v rokoch 1938 – 1940, fotogaléria	74
Záverečné slová a poďakovanie	80
Použitá literatúra	82
Obsah	83

losť

nebolo by tre-
stných opat-
ne by konali
ba jednotlivca
tu. Vieme, že
ya nemôžu byť
ich takými.
občanov vždy
seba bolo
len tí na-
oda so zbra-
niásia, dobre
ťažko presa-
viensku služ-
pieroeh: roz-
lunde katego-
ských, diktát
ia, predpisu
volky-nevolky
priešlo jeho
irodzene, zo
yanosti. A tak
mravne i fy-
t ľudí na vý-
odstrániť zá-
iami a všetko
túže jednotliv-
oslušnosť, dis-
vlnnosť atd.
dnosťou a tu-
compromises
ho zákonom,
kani a stano-
vne. Občana
hása jeho vô-
a saju byť,
zachovať si
mienku mož-
a života. Na
v rámci vý-
novej od zá-
ajú vyvolala
a nemusí
tých to

■ Na tejto strane a na vnútorných stranách obálky sú zábery z novin Stráž vlasti. Tieto noviny z povaly starej školy v Nemečkách zachránil Jozef Paluš z Prašíc.

Kalo Murgaš-Ele

Frontoví u

Už dávno platí o
občan, i keď vplyv
neviem ako užasný
du, keď už dlhší čas
cami, pocíti istý bô
cudzina nikdy nevie
vieska a prostredie,
sprevádzalo akonaj
roky romantických s
tom má cítiť rodolui
rodnej cti musí odísť
ného domova do d
na krátku čas, ale
keho osudového boj
nosť seba a všetkých
lajú.

Slovenský frontov
čiarku poľného ťažen
sadený do boja, vždy
úlohy viac ako sved
znamená, že vedel
stredm a nájsť na tí
ju druhú vlasť. A p
ako znehodnotenie
keď sa pripúšťa, že
terdší vojak podlah
ným vplyvom, ktor
môvina, a vtedy, u
sklonm, necháva sa
na tatranské skaly a
venských údoliach.
rodzený záchver, vy
povedomia slovens
ich donucuje niek
lienkam o domove.

Láska k rodnej hr
najkryštálovejšieho
stváruje nášho fra
va mu zláštnu zn
duchovnú tvárnosť.
pasí s nepriateľom,
náchovára všetkými
distickými trikmi,
v hrsti železa a pre
zákon slovenskej et
u frontových bojov
slovenským, riekam
nikdy sa nemajú st
ni, aké vidí na svo
láska k všetkemu,
tému, máti ho k
v poľnej službe a
amuje do vrelých
tálnych spomienok
Na každom kroku

cha

všetkou svojou
jal natoľko člo-
že často nepri-
nej strašlivej a
sa človek vrhá
emnejších mrá-
a môžeme po-
orizont dnešné-
svojimi prejav-
ná a tvrdá, ale
ajstrašlivejších
odno sa z nej
koľko predpo-
alého víťazstva
ky je bojovať
nevyrastie no-
ahradit starý
nevyhnutným
erajšia svetová
ravím, nenačim
ne, lebo skok
al by smrť pre
ojujeme, i pre

e treba zmier-
vojny, ktoré,
ný front neza-
ne. Ale predsa
pelosť a úna-
itujeme vzdý-
bijúcich sa
za jej budúci
ne najviac trá-
ď ďalšie opatre-
ývajúce z tohto
no, na tieto ra-
ak je ozbroje-
rážený národ,
aby v tomto
drevenel a ne-
neodumrel, ale
v človeka vše-

Kresba: spór. Ľud. Hečka

Politika minulosti

nemôže byť menšom, nie prítomnosť

A. Gejdoš, T. v

Náš spol

Sú v živote člo-
jou dôležitosť
vplyvajú na jeho
nenie životných
vlastenca, chve-
tou a svojou vôle-
sie správanie, na
ktoré má na jeho
národa a štátu
i medzinárodné
zamierajúce, ani
najpráva človeka
ciel, je rozhodnúť
všetkých násch
ného génia.

Pred niekoľko
slávnostná chvíľa
vážkov. Tie mlad-
rých ste ešte pre-
deli akýchsi oku-
chadovať a červ-
do svojich novej-
ni — a ktorí sa z-
sformovali a sta-
nádvorciach pod
v junákov chra-
obratných, s vyp-
ným čelom, mali
sahu.

Razkej pochod
ce posádkových
né šiky najmla-
armády prúdily
ich do posledných
ci — vojak pri v-
zelená plachta —
kvet národa —
mádných šikov
vernosti a oddan-
veliteľovi a svojm

Zo žiariaceho p-
čela každého jedn-
ste vyčítal úpri-
nejší úmysel, s a-
hom a verejne s-
služnosť. Žiaril h-
že sa mu dostala
osobným jedn-
ochrancom jeho

A žiarilo i na
počnúc od školsk-
a stareny, vyhrn-

ISBN 978-80-570-1433-1